

Strategic Scheme of Lesson Study Planning in Primary School by SWOT & QSPM

Hasan Shareyat^{1*}, Ismail Zaraii Zavaraki², Khadijeh Aliabadi³, Ali Delavar⁴

1. Ph.D. Student in Educational Technology, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran

2. Associated Professor of Department of Educational Sciences, Department of Educational Sciences, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran

3. Associated professor of Department of Educational Sciences, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Department of Educational Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran

4. Professor of Research Methods and Statistics, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Department of Educational Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran

(Received: November 11, 2019; Accepted: September 15, 2020)

Abstract

The aim of this paper was to formulate strategic objectives for the development of a research in curriculum program along with mixed research methodology. The statistical population of the qualitative section included members of the secretariat and the strategic committee of the research in curriculum of Qom province with 35 people. In the quantitative section, 297 participants were selected in the research in curriculum. The data collection tool was used in the qualitative section was an interview with the focus groups and in the quantitative section, it was the researcher-made questionnaire, the validity of which was confirmed by thematic experts and its reliability was a coefficient of (0.85). The findings of the interview showed 13 main items, six of which were deleted by the Kapay Cohen's Consensus Test with other items used for setting a perspective on the research in curriculum program. Also, the results of the second and third questions, after identifying the strengths and weaknesses of internal factors and the opportunities and threats of external factors and analyzing their importance coefficient, respectively, suggested the precedence of opportunities over threats of external factors and of weaknesses over internal factors strengths. Then, 10 strategies were identified and after determining the attractiveness of each, five strategies were chosen and introduced to develop operational plans.

Keywords: Research in curriculum, Strategic design, Strategic planning.

طراحی راهبردی برنامه درس پژوهی در مقطع ابتدایی با روش‌های

SWOT و QSPM

حسن شریعیات^۱، اسماعیل زارعی زوارکی^۲، خدیجه علی‌آبادی^۳، علی دلاور^۴

۱. دانشجوی دکتری تکنولوژی آموزشی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

۲. دانشیار، گروه علوم تربیتی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

۳. دانشیار، گروه علوم تربیتی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

۴. استاد، گروه علوم تربیتی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

(تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۸/۲۰؛ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۶/۲۵)

چکیده

هدف پژوهش حاضر تدوین اهداف راهبردی برای توسعه برنامه درس پژوهی با روش آمیخته بود. جامعه آماری بخش کیفی شامل اعضای دبیرخانه و کمیته راهبردی درس پژوهی استان قم به تعداد ۳۵ نفر بودند. در بخش کمی، ۲۹۷ نفر از شرکت کنندگان در برنامه درس پژوهی انتخاب شدند. ابزار گردآوری اطلاعات در بخش کیفی، مصاحبه گروه‌های کانونی، و در بخش کمی از پرسشنامه محقق ساخته بود که اعتبار آن توسط متخصصان موضوعی و پایایی آن با ضریب (۰/۸۵) تأیید شد. نتایج مصاحبه، ۱۳ نکته اصلی را نشان داد که آزمون توافق نظر کاپای کوهن شش مورد را حذف و سایر موارد را برای تعیین چشم‌انداز برنامه درس پژوهی استفاده کرد. همچنین، نتایج پرسش‌های دوم و سوم، پس از شناسایی قوت‌ها و ضعف‌های عوامل داخلی و فرصت‌ها و تهدیدهای عوامل خارجی تأثیرگذار و تحلیل ضریب اهمیت آن‌ها به ترتیب، بیان‌کننده پیشی‌داشتن فرصت‌ها بر تهدیدهای عوامل خارجی و بالابودن ضعف‌ها بر قوت‌های عوامل داخلی بود. سپس، ۱۰ راهبرد شناسایی و بعد از مشخص شدن جذابیت هر یک، پنج راهبرد انتخاب شده، و برای تدوین برنامه‌های عملیاتی معرفی شد.

واژگان کلیدی: برنامه‌ریزی استراتژیک، درس پژوهی، طراحی راهبردی.

مقدمه

نقش معلم در همه‌جوامع فرایند تعلیم و تربیت بسیار بااهمیت است (جوزف^۱، ۲۰۰۰)، از همین رو، رشد حرفه‌ای معلمان مهم تلقی می‌شود و آثار رشد حرفه‌ای معلمان در تغییرات جامعه منعکس می‌شود (استیگر و هیبرت^۲، ۱۳۹۵؛ دیمه‌ور و همکاران، ۱۳۹۵)، در این بین، دو رویکرد فرهنگی و مهندسی برای ارتقای سطح کیفی معلمان مطرح است، اگر معلمان بتوانند مشکلاتی را که در فرایند یادگیری و تدریس وجود دارد، فرمول‌بندی کنند، و راه‌حلهایی برای غلبه بر آن را پیدا کنند، می‌توانند نظام آموزشی را ارتقا و رشد دهند (موسی‌پور، ۱۳۹۱). در سند تحویل بنیادین نیز به رشد حرفه‌ای معلمان اشاره‌هایی شده است (شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۹۰). با توجه به مطالبی که گفته شد، ضرورت انجام پژوهشی در این زمینه مشخص می‌شود تا به اعتلای جامعه، مانند آنچه در سند تحول بنیادین به آن اشاره شده است، گام کوچکی برداشته شود. یکی از مهم‌ترین راه‌هایی که معلمان می‌توانند مشکلات فرایند یادگیری دانش‌آموزان و تدریس خود را ارزیابی و اصلاح کنند (لویس و همکاران^۳، ۲۰۰۶)، درس پژوهی است که از رهگذر آن می‌توان گام کوچکی در پیشرفت کیفی معلمان برداشت (دیمه‌ور و همکاران، ۱۳۹۵). استیگر و هیبرت ضمن پژوهشی، علت اینکه چرا ژاپن در آزمون‌های تیمز خیلی بالاتر از آمریکا قرار می‌گیرد، را بررسی کردند و علت را در آموزش معلمان یافتند. آن‌ها بیان می‌کنند فرهنگ رایج در بین ژاپنی‌ها درس پژوهی است، در این مطالعه به‌وضوح آثار سودمند درس پژوهی و پژوهش در این زمینه را نشان می‌دهد.

حال یکی از روش‌های ارتقای کیفی معلمان روش درس پژوهی است، روش درس پژوهی برای ارتقای یادگیری فراگیران از طریق پژوهش مشارکتی، دارای مراحل اجرایی است که با تشکیل تیم توسط معلمان و تعیین مسئله برای مطالعه و اجرا شروع می‌شود و پس از تدوین طرح درس بر

-
1. Joseph
 2. Stigler & Hiebert
 3. Lewis

مبنای مطالعه و خرد جمعی، آنرا در معرض اجرا، بازبینی و ارزیابی قرار می‌دهند. در مرحله بعد، تغییرات لازم از طریق مباحثه، استدلال و خرد جمعی، استحصال شده و در تدریس بعدی اعمال و بازبینی می‌شود. محور هه فعالیت‌ها و مباحثات، نحوه یادگیری فراگیران خواهد بود. در همه مراحل افراد گروه، حضوری فعال و مشارکتی دارند. برنامه درس پژوهی نه یک درمان زودگذر که یک رویکرد درازمدت برای پیشرفت مستمر است که برای پروراندن یک جمع خودگردان از معلمان هم‌پایه با هدف کمک به پیشرفت دانش‌آموزان طراحی شده است (حبیب‌زاده، ۱۳۹۷). درس پژوهی روشی است که معلم با همکاران خود در زمینه تدریس تعامل دارد و از این طریق فرصت اصلاح و بهبود تدریس و جریان یادگیری وجود دارد (ساکي، ۱۳۹۴؛ گورمن، مارک و نیکول، ۲۰۱۰). مهم‌ترین اقدام مدیران، مسئولان و اعضا و پرسنل مدارس مشارکت و سهیم شدن در پژوهش‌های مشارکتی یا همان درس پژوهی است (رابینسون و لیکین، ۲۰۱۱؛ آسانوما، ۲۰۱۱). تأثیر درس پژوهی بر ابعاد مختلف فرایند آموزشی انکارناپذیر است و غایت توسعه آن در عرصه آموزش و پرورش کشورها، پرچم‌دار اهداف توسعه‌ای آنهاست (نوکس، ریچی و گادجیل، ۲۰۱۵). یکی از راهکارهای توسعه درس پژوهی، آموزش آن به مثابه یک روش است، ولی همیشه نمی‌توان یک برنامه ارتقای حرفه‌ای را از طریق آموزش توسعه داد (ملایی، ۱۳۹۳). یکی از روش‌های گسترش و فراگیرکردن برنامه‌ها و نظام‌های آموزشی، توسعه آن از طریق مدیریت و برنامه‌ریزی استراتژیک است. برای حفظ درس پژوهی و دستیابی به رشد و توسعه آن، باید به محیط آموزش و پرورش، توجه خاص کرد. محیط هر سازمان متشکل از اجزاء و عواملی است که به طور مستقیم و غیر مستقیم بر نحوه اجرای برنامه اثر می‌گذارند. این آثار در قالب فرصت‌ها و تهدیدات محیطی عینیت می‌یابند. برنامه‌ریزی استراتژیک، ابزار سازمان برای مواجهه با این

-
1. Gorman, Mark & Nikula
 2. Robinson & Leikin
 3. Asanuma
 4. Nokes-Malach, Richey & Gadgil

فرصت‌ها و تهدیدهاست. برنامه‌ریزی استراتژیک با بررسی محیط خارجی و داخلی سازمان، فرصت‌ها و تهدیدهای محیطی و قوت‌ها و ضعف‌های داخلی را شناسایی می‌کند و با در نظر داشتن مأموریت سازمان، اهداف بلندمدت برای سازمان تنظیم می‌کند و برای دستیابی به این اهداف، از بین گزینه‌های استراتژیک اقدام به انتخاب استراتژی‌هایی می‌کند که با تکیه بر قوت‌ها و با بهره‌گیری از فرصت‌ها، ضعف‌ها را از بین برده و از تهدیدها پرهیز کند تا در صورت اجرای صحیح باعث موفقیت سازمان در میدان رقابت شود (بندور و جیسون و جیسون^۱، ۲۰۰۷).

در ضمن چندان^۲ (۱۹۹۷) معتقد است ویژگی یک برنامه خوب بهره‌مندی از استراتژی و جامع‌بودن آن است. این فرایند باید به سازمان کمک کند از نقاط قوت خود بهره‌گیری لازم را بکند، نقاط ضعف خود را کاهش داده، از فرصت‌ها استفاده کند و تهدیدها را از بین ببرد یا کاهش دهد (مکیون^۳، ۱۳۷۴). برنامه‌ریزی استراتژیک هنر و علم تدوین، اجرا و ارزیابی تصمیمات چندگانه است که سازمان را قادر می‌کند به مقاصد خود دست یابد و شامل سه بخش اصلی است که عبارت‌اند از:

۱. تدوین استراتژی: در این مرحله مأموریت برنامه در سازمان تعیین شده، عوامل خارجی و داخلی بررسی می‌شوند تا فرصت‌ها تهدیدها، قوت‌ها و ضعف‌ها مشخص شوند و براساس آن‌ها اهداف و استراتژی‌های سازمان در سطوح مختلف تعیین شوند.
۲. اجرای استراتژی: در این مرحله استراتژی‌های تعیین شده در مرحله تدوین باید اجرا شوند. برای اجرای استراتژی‌ها ابتدا الزامات تحقق سند راهبردی فراهم می‌شود و اهداف و سیاست‌ها در راستای مأموریت و استراتژی‌ها تعیین شده و براساس آن‌ها منابع سازمان تخصیص داده می‌شوند. سپس، در ساختار مناسبی و با فرهنگ سازنده هدایت می‌شوند، تا استراتژی‌ها اجرا شوند.

1. Bendor, Jason & Jason

2. Chandan

3. Mccune

۳. ارزیابی استراتژی: در این مرحله تغییرات احتمالی عوامل اثرگذار داخلی و خارجی و آثار احتمالی آن‌ها بر مأموریت، اهداف و استراتژی‌ها و راهکارهای اجرایی بررسی می‌شود. همچنین، نحوه انجام هر یک از مراحل تدوین و اجرای استراتژی از ابعاد مختلف مورد دقت و ریزبینی قرار می‌گیرند و در نهایت، نتایج و نحوه دستیابی به آن‌ها (عملکرد) ارزیابی می‌شود تا انحرافات احتمالی شناسایی شده و برای رفع آن‌ها اقدام شود (ورزشکار و ورزشکار، ۱۳۹۷).

یکی از روش‌های بااهمیت برای ارزیابی استراتژی برنامه‌درس پژوهی، تمرکز به نقاط ضعف و قوت عوامل داخلی و نیز توجه به فرصت‌ها و تهدیدهای عوامل خارجی است که این نوع ارزیابی را می‌توان در قالب ماتریس SWOT^۱ احصاء کرد. SWOT یکی از مراحل فرایند برنامه‌ریزی استراتژیک است. ابزاری برای شناخت تهدیدها و فرصت‌های موجود در محیط خارجی یک سیستم و بازشناسی ضعف‌ها و قوت‌های داخلی آن به منظور سنجش وضعیت و تدوین راهبرد برای هدایت و کنترل آن سیستم است (گورل و تات^۲، ۲۰۱۷؛ سنت جان و هریسون، ۱۳۸۷) و بهترین روش و ارزشمندترین ابزار برای تحلیل استراتژیک است (کریمی و محبوب‌فر، ۱۳۹۱).

سوات دارای چهار راهبرد است. ۱. راهبردهای تهاجمی (SO)^۳ بهره‌برداری از فرصت‌های خارجی با استفاده از نقاط قوت داخلی، ۲. راهبردهای محافظه‌کارانه (WO)^۴ بهبود بخشیدن به نقاط ضعف داخلی با بهره‌برداری از فرصت‌های موجود ۳. راهبردهای رقابتی (ST)^۵ کاهش اثرات ناشی از تهدیدات موجود در محیط خارج با استفاده از نقاط قوت سازمان، ۴. راهبردهای تدافعی (WT)^۶ سازمان‌هایی که از این استراتژی استفاده می‌کنند، حالت تدافعی به خود می‌گیرند و هدف کم‌کردن نقاط ضعف داخلی و پرهیز از تهدیدات ناشی از محیط خارجی است (دیوید^۷، ۱۳۹۸). یکی از

1. S = Strength, W = Weakness, O = Opportunity & T = Threat

2. Gürel & Tat

3. Strength & Opportunity

4. Weakness & Opportunity

5. Strength & Threat

6. Weakness & Threat

7. David

برنامه‌های استراتژیک QSPM^۱ است (موحدی، ایوبی و حسینی، ۱۳۹۱). تکنیک QSPM مشخص می‌کند که کدام یک از گزینه‌های استراتژیک انتخاب شده، امکان‌پذیر است و در واقع، این استراتژی‌ها را اولویت‌بندی می‌کند (اعرابی، ۱۳۸۹) در واقع، می‌توان گفت QSPM این احتمال را کاهش می‌دهد که عوامل داخلی و خارجی نادیده گرفته شوند یا به‌طور نامناسب به آن‌ها وزن داده شود (موحدی، ایوبی و حسینی، ۱۳۹۱).

برنامه درس پژوهی از سال ۱۳۹۳ به طور فراگیر در کل کشور در وزارت آموزش و پرورش، توسط اداره تکنولوژی و گروه‌های آموزشی در حال اجراست. بخشنامه‌های صادره از سوی وزارت متبوع بیان‌کننده فرایندی است که در آن اهداف و خطوط کلی فعالیت‌ها (اصول) مشخص شده است. بنابراین، این برنامه برای توسعه کمی و کیفی باید ارزیابی شود تا پس از ترسیم مأموریت و چشم‌انداز درس پژوهی، موقعیت اجرایی فعلی برنامه نسبت به اهداف و چشم‌انداز مشخص شود. در این مرحله متخصصان براساس شناسایی عوامل دخیل داخلی و خارجی در اجرا و همچنین، پس از شناسایی موقعیت اجرایی برنامه، می‌توانند راهکارهای علمی خود را برای رسیدن به چشم‌انداز، تدوین و آن‌ها را اولویت‌بندی کنند. بنابراین، در این پژوهش، محقق قصد دارد برای توسعه برنامه درس پژوهی در کشور بر مبنای فرایند برنامه‌ریزی استراتژیک، راهبردهای اساسی را تدوین کند و برای این منظور به پرسش‌های زیر پاسخ دهد:

۱. نکات اصلی برای تنظیم مأموریت برنامه درس پژوهی در راستای چشم‌انداز مجریان برنامه چیست؟
۲. با توجه به بررسی عوامل محیطی (خارجی)، فرصت‌ها و تهدیدهای برنامه درس پژوهی چه هستند؟
۳. با توجه به بررسی عوامل داخلی، قوت‌ها و ضعف‌های برنامه درس پژوهی چیست؟

۱. ماتریس برنامه‌ریزی استراتژیک کمی که از سرواژه‌های Quantitative Strategic Planning Matrix ایجاد شده است.

۴. موقعیت استراتژیک سیستم آموزشی برنامه درس پژوهی چیست و کدام دسته از استراتژی‌های چهارگانه تهاجمی، رقابتی، محافظه‌کارانه و تدافعی مناسب آن است؟
۵. مهم‌ترین استراتژی‌های نظام آموزشی برنامه درس پژوهی کدام است؟

روش‌شناسی پژوهش

با توجه به اینکه پژوهش حاضر به توسعه دانش کاربردی در زمینه بررسی استراتژی‌های آموزشی درس پژوهی می‌پردازد، از نوع تحقیقات کاربردی محسوب شده که با رویکرد روش تحقیق آمیخته اکتشافی انجام گرفته است. در پژوهش‌های ترکیبی یا آمیخته اکتشافی، معمولاً با استفاده از روش‌های گردآوری و تحلیل داده‌های کیفی، مانند مطالعه موردی، مصاحبه گروه‌های کانونی، اقدام پژوهی و ... جنبه‌های اصلی پدیده مورد بررسی شناسایی و تعیین و به عنوان ابعاد مورد نظر برای تدوین ابزار اندازه‌گیری از طریق روش‌های کمی منظور می‌شوند (بازرگان هرندی، ۱۳۸۷).

جامعه آماری پژوهش در بخش کمی، شامل ۱۲۲۶ نفر از افراد شرکت‌کننده در برنامه درس پژوهی مقطع ابتدایی بودند که با توجه به گستردگی جامعه آماری، براساس جدول و کرجسی و مورگان^۱، و با روش نمونه‌گیری در دسترس، ۲۹۷ نفر انتخاب و پرسشنامه تدوین شده بین آنها توزیع شد. جامعه پژوهش در بخش کیفی، شامل ۳۵ نفر از اعضای کمیته راهبردی درس پژوهی استان قم بودند. اعضای دبیرخانه از استادان دانشگاه، مدرسان درس پژوهی و برخی معلمان که حائز رتبه در این برنامه بودند، تشکیل می‌شد. جدول ۱ نحوه توزیع حجم نمونه در چهار ناحیه قم را نشان می‌دهد.

جدول ۱. توزیع نمونه در ناحیه‌های مختلف

ناحیه	افراد	جامعه آماری	حجم نمونه
ناحیه یک	زن	۳۵۹	۹۶
	مرد	۳۸	

1. Krejcie & Morgan

حجم نمونه	جامعه آماری	افراد	ناحیه
۵۵	۲۰۴	زن	ناحیه دو
	۲۴	مرد	
۵۱	۱۸۹	زن	ناحیه سه
	۲۱	مرد	
۹۵	۳۶۲	زن	ناحیه چهار
	۲۹	مرد	
۲۹۷	۱۲۲۶	تجمع	

ابزار جمع‌آوری اطلاعات در بخش کیفی برای تعیین نکات چشم‌انداز، مصاحبه انفرادی و برای تعیین ضریب اهمیت عبارات‌های عوامل داخلی و خارجی و همچنین، استخراج راهبردهای برنامه درس پژوهی متناسب با موقعیت اجرایی، نظرات گروه کانونی بود. برای تحلیل داده‌ها پس از تحلیل محتوای قیاسی متن مصاحبه، از آزمون توافق نظر کاپای کوهن^۱ و برای تعیین اهمیت عوامل از روش تحلیل سلسله‌مراتبی^۲ استفاده شد.

ابزار جمع‌آوری اطلاعات در بخش کمی پرسشنامه بود که محقق پس از بررسی منابع مکتوب و مصاحبه با اعضای دبیرخانه درس پژوهی به تدوین پرسشنامه پرداخت و پس از تأیید روایی آن از طریق هفت نفر از استادان این رشته در دانشگاه فرهنگیان، پایایی آن از طریق آزمون محاسبه آلفای کرونباخ (برابر با ۰/۸۵) تأیید شد. پرسشنامه پژوهش شامل ۵۸ گویه با طیف پنج‌گزینه‌ای لیکرت بود که برای دریافت نظرات ذینفعان درباره عوامل خارجی و داخلی تأثیرگذار استفاده شد و نتایج پس از آزمون تی یک‌سویه و حذف عبارات‌های بی‌تأثیر از دید ذینفعان، استخراج و نقاط قوت، ضعف عوامل داخلی و همچنین، فرصت‌ها و تهدیدهای عوامل خارجی شناسایی شدند. در بخش شناسایی موقعیت اجرایی برنامه درس پژوهی از ماتریس SWOT و برای اولویت‌بندی راهبردهای موقعیت اجرایی، از ماتریس کمی برنامه‌ریزی استراتژیک استفاده شد. برای بررسی

1. Cohen's kappa coefficient

2. Analytical Hierarchy Process (AHP)

روایی این پرسشنامه از تحلیل عاملی اکتشافی و تأییدی استفاده شد. نتایج تحلیل عاملی اکتشافی به روش مؤلفه‌های اصلی نشان داد مقدار شاخص کفایت نمونه‌گیری برابر با ۰/۷۶ است؛ همچنین، میزان مجذور خی کرویت بارتلت ۱۶۱۲۳ به دست آمد که در سطح ۰/۰۰۱ معنی دار است، این مقادیر حاکی از مناسب بودن داده‌ها است. به علاوه، بر اساس نتایج تحلیل عاملی تأییدی در نرم‌افزار AMOS، مقادیر شاخص‌های GFI، AGFI، TLI، IFI، مجذور خی و RMSEA به ترتیب، ۰/۹۱، ۰/۹۱، ۰/۸۹، ۰/۹۱ و ۴/۰۵ و ۰/۰۵ به دست آمد که نشان می‌دهد این پرسشنامه از شاخص‌های برازندگی مطلوبی برخوردار است. همچنین، همهٔ ماده‌های پرسشنامه بر روی عامل اصلی بار مثبت و معنادار در سطح ۰/۰۰۱ به دست آوردند.

یافته‌های پژوهش

یافته‌های پژوهش براساس پرسش‌های پژوهش به شرح زیر است:

پرسش اول: نکات اصلی برای تنظیم مأموریت برنامهٔ درس پژوهی در راستای چشم‌انداز

مجربان برنامه چیست؟

برای تنظیم چشم‌انداز آموزشی، پس از انجام مطالعات کتابخانه‌ای از راهبرد تحقیقی گروه‌های کانونی بهره گرفته شد. در این مرحله تلاش شد با تکیه بر چارچوب مفهومی و با طرح پرسش‌های نیمه‌ساختاریافته، نظرات اعضای دبیرخانهٔ درس پژوهی از طریق مصاحبهٔ انفرادی دریافت شود. سپس، با استفاده از روش مقایسه‌کردن و پرسش مداوم در این مورد که گزاره‌های شناسایی شده با چه مفهومی شباهت دارند، گزاره‌های مشابه در کنار هم قرار گرفته و براساس نکتهٔ کلیدی مشترک (مفهوم مشترک) کدگذاری می‌شوند و سرانجام بر مبنای کیفی بودن نکات استخراج شده از آزمون ضریب توافق نظر کاپای کوهن برای بررسی میزان نظرات مشترک بین افراد مورد استفاده و موارد متناقض و کم‌اهمیت از دید اعضای دبیرخانه، حذف و موارد باقی‌مانده به عنوان نکات اصلی جهت تنظیم در چشم‌انداز آموزشی لحاظ شدند. جدول ۲ نتایج تحلیل ضریب توافقی کاپای را نشان می‌دهد.

جدول ۲. نتایج تحلیل ضریب توافقی کاپا پیرامون نکات پراهمیت مد نظر برای تنظیم در چشم‌انداز برنامه درس پژوهی

نکات پرتکرار و پراهمیت مدنظر در تنظیم چشم‌انداز آموزشی	ضریب توافق کاپا	سطح معناداری
تأثیرات درس پژوهی برای معلمان در استمرار کار بیشتر می‌شود.	۰٫۳۱	۰٫۷۶۷
موفقیت درس پژوهی در گرو انسجام و همیاری بین اعضای تیم است.	۰٫۲۹	۰٫۸۵۲
مزیت درس پژوهی، پرورش چشم‌هایی برای مشاهده عکس‌العمل فراگیران است.	۰٫۰۵۷	۰٫۶۵۱
اساتید برجسته دانشگاهی، بالاترین ظرفیت آموزشی این برنامه را دارند.	۰٫۳۲۲	۰٫۰۱۵
فیلم‌های درس پژوهی تیم‌های برگزیده بهترین الهام‌بخشی را دارند و می‌توان ایده‌های درس پژوهی را برای معلمان خلق کند.	۰٫۲۲۴	۰٫۰۸۲
تعیین ابزارهای انگیزشی توسط اداره کل، نیروی توسعه این برنامه است.	۰٫۴۳۶	۰٫۰۰۲
شناسایی انواع محتوا و تعیین گام‌های اصلی برای تدریس جهت رسیدن به یادگیری اثربخش	۰٫۰۵۷	۰٫۶۵۱
توسعه و خلق بازی‌های آموزشی در فرایند تدریس	۰٫۳۱۵	۰٫۰۰۴
جهت توسعه درس پژوهی شرط انتصاب در پست سازمانی «انجام فعالیت در برنامه درس پژوهی» است.	۰٫۵۵۸	۰٫۰۰
اجرای دوره‌های ضمن خدمت اجباری برای تمامی معلمان و مدیران	۰٫۳۲۵	۰٫۰۱۷
ایجاد جو رقابتی بین معلمان	۰٫۳۶۸	۰٫۰۰۹
برگزاری جشنواره در سطح ناحیه/استان/کشور با حضور مجریان	۰٫۳۵۰	۰٫۰۱۰
تدوین فرم‌های داوری و تعیین حد انتظارات داوران برای داوری یکپارچه	۰٫۳۲۲	۰٫۰۱۵

در استنباط نتایج تحلیل ضریب کاپای، هرگاه ضریب معناداری بزرگتر از ۰٫۰۵ باشد، به این معنا است که بین گروه‌ها توافق نظر وجود دارد و بر عکس. در نتیجه، با توجه به نتایج جدول ۲ نکات شماره‌های ۱، ۲، ۳، ۵، ۷ و ۹ مورد توافق هستند و بقیه ردیف‌ها با در نظر گرفتن $P < 0.05$ بیان‌کننده عدم توافق اعضای دبیرخانه کمیته راهبردی درس پژوهی، درباره آن نکته است. جدول ۳ بیانیه مأموریت برنامه درس پژوهی در قالب چشم‌انداز، براساس نکات پراهمیت مورد توافق کارگزاران را نشان می‌دهد.

جدول ۳. بیانیه چشم‌انداز آموزشی برنامه درس پژوهی

درس پژوهی نه یک درمان زود گذر بلکه رویکرد درازمدت برای پیشرفت مستمر جهت پروراندن جمع خودگردان معلمان هم‌پایه و تبدیل شدن آن به افرادی فرصت‌ساز و الهام‌بخش برای تدریس، افرادی که چشمانشان برای مشاهده فراگیران پرورش داده‌اند. در درس پژوهی معلمان یاد می‌گیرند انواع محتوا را چگونه تدریس کنند تا میزان یادگیری اثربخش آن بالاتر رود. یک واحد تدریس در درس پژوهی مملو از دست‌ورزی و فرصت‌های تفکر و همیاری برای فراگیران است. معلمان درس پژوهی برای تثبیت یادگیری، تکالیف مهارت محور را خلق می‌کنند.

پرسش دوم: با توجه به بررسی عوامل محیطی (خارجی) فرصت‌ها و تهدیدهای آموزشی کدامند؟

در این مرحله نظرات ذینفعان که مجریان برنامه درس‌پژوهی بودند از طریق پرسشنامه محقق‌ساخته ۵۸ گویه‌ای جمع‌آوری شد. از مجموع ۵۸ گویه پرسشنامه، ۲۹ پرسش ماهیت خارجی داشت و میزان تأثیر عوامل خارجی تأثیرگذار بر درس‌پژوهی را می‌سنجید. نمره ۳ در تک‌نمونه با میانگین ۳، ۷ عامل که تفاوت معناداری با میانگین ۳ نداشتند و بیانگر گویه‌های کم‌اهمیت و نامرتب بودند، حذف شدند. ۱۰ عامل با تفاوت معنادار منفی به عنوان تهدید و ۱۲ عامل با تفاوت معنادار مثبت به عنوان فرصت شناسایی شدند. سپس، پرسش‌ها به شکل عبارتهای تداعی‌کننده فرصت و تهدید بازنویسی و در جدول ۴ درج شدند.

در مرحله بعدی با تشکیل ماتریس تحلیل سلسله‌مراتبی، عبارتهای استخراج‌شده فرصت و تهدید را به یک ترتیب، هم در ستون و هم در سطر قرار دادیم. سپس، اعضای تیم دبیرخانه درس‌پژوهی در یک گروه کانونی بعد از اتفاق نظر درون‌گروهی، میزان اهمیت گویه هر سطر نسبت به گویه هر ستون را با قراردادن عدد بین ۱ تا ۵ (از اهمیت مساوی تا مطلق) تعیین کردند. از نسبت میانگین نمره گویه به جمع میانگین کل گویه‌ها، «ضریب اهمیت نسبی» به دست آمد. در نهایت، اعضای تیم دبیرخانه درس‌پژوهی اقدام به اختصاص نمرات یک تا چهار بسته به تأثیرگذاری آن در فرایند اجرای درس‌پژوهی به «عبارت مندرج در سطر» به عنوان یک رتبه اختصاصی کردند. در نتیجه، حاصلضرب اهمیت نسبی در رتبه اختصاصی، نشان‌دهنده نمره نهایی گویه شد. تجمیع نمرات نهایی کل گویه‌ها، نمره کل ارزیابی عوامل خارجی را نشان داد. بر این

۱. تفسیر امتیاز حاصل از ارزیابی عوامل خارجی و داخلی چنانچه امتیاز به دست آمده از بررسی عوامل خارجی و عوامل داخلی بالاتر از عدد ۲٫۵ باشد، به این معناست که هر دو ماتریس میزان فرصت‌ها و قوت‌ها بالاتر از تهدیدها و ضعف‌ها اگر و اگر امتیاز به دست آمده پایین‌تر از عدد ۲٫۵ باشد، به این معناست که هر دو ماتریس خارجی و داخلی تهدیدها و ضعف‌ها بیشتر از فرصت‌ها و قوت‌ها می‌باشند (اعرابی، ۱۳۹۱).

اساس، با توجه به اینکه امتیاز به دست آمده (۳/۰۱) از عدد ۲/۵ بالاتر است، می‌توان گفت فرصت‌های موجود برنامه درس پژوهی در مسیر تحقق چشم‌انداز آموزشی خود، بیشتر از میزان تهدیدهای آن است. جدول ۵ تحلیل سلسله‌مراتبی عوامل محیطی تأثیرگذار بر نحوه اجرای درس پژوهی را نشان می‌دهد.

جدول ۵. کدهای اختصاری مؤلفه‌های عوامل خارجی

عنوان	شاخص‌های فرصت‌ها و تهدیدها (فرصت‌ها با سرواژه O و تهدیدها با سرواژه T مشخص شده‌اند)	کد
فرصت	به معلمان کمک می‌کند که در موقعیت واقعی تدریس درک بهتری از عمل خود داشته باشند.	O
فرصت	به معلمان کمک می‌کند تا در جریان جدیدترین یافته‌های علمی مرتبط با موضوع خویش قرار گیرند.	O
فرصت	برنامه درس پژوهی به گسترش روحیه پژوهشگری در بین معلمان می‌انجامد.	O
فرصت	معلمان به نتایج و کاربرد درس پژوهی خود احساس تعلق می‌کنند.	O
فرصت	شرکت در فرایند پژوهش موجب رشد تفکر انتقادی و خلاق معلمان می‌شود.	O
فرصت	اجرای برنامه درس پژوهی در آموزش و پرورش موجب ایجاد بینش علمی و گفت‌وگو آموزشی بین همکاران می‌شود.	O
فرصت	برنامه درس پژوهی بهبود فریند تدریس معلمان کمک مؤثری می‌کند.	O
فرصت	به معلمان کمک می‌کند تا به ارزیابی روش‌ها و راهکارهای خویش و دیگران بپردازد و از موارد مهم بهره و ایده گیرد.	O
فرصت	به خودارزیابی معلمان در امور مرتبط با تدریس و محیط آموزشی و انتخاب وسایل آموزشی منجر می‌شود.	O
فرصت	به معلمان کمک می‌کند تا اطلاعات خودرو به‌روز کنند و در مقام سنجش دیگران قرار دهند.	O
فرصت	به معلمان کمک می‌کند تا مسائل واقعی مبتلا به تربیت آموزشی خود را شناسایی کنند.	O
فرصت	در کلاس‌ها برای مشاهده فعالیت‌های فراگیران معلمان بر روی دیگران باز می‌شود.	O
تهدید	تراکم وظایف و مسئولیت‌های اجرایی کارکنان آموزشی و تعدد زیاد طرح‌ها در دوره ابتدایی	T
تهدید	زمان بر بودن فرایند اجرای درس پژوهی	T
تهدید	عدم آشنایی با فرایند درس پژوهی	T
تهدید	کاهش انگیزه تیم‌های درس پژوهی تازه‌کار در اثر کسب نتایج ضعیف در نخستین کارها	T
تهدید	برخورد نامناسب موفقیت تیم‌های درس پژوهی در سطح محیط آموزشی اداره و استان	T
تهدید	قالبی و کلیشه‌ای بودن نگارش درس پژوهی و توجه به مستندات و نحوه نگارش	T
تهدید	اطلاع ناکافی مسئولان و مدیران از آثار درس پژوهی در بهبود فرایند آموزشی	T
تهدید	توجه ناکافی به انتشار یافته‌های درس پژوهی و کاربست آن	T
تهدید	پشتیبانی نامناسب مادی و معنوی از شرکت‌کنندگان در طرح درس پژوهی	T
تهدید	ناآشنایی کار و مشارکت در کارهای گروهی و تیمی	T

جدول ۵. نتایج بررسی‌های فرصت‌ها و تهدیدها از طریق تحلیل سلسله‌مراتبی

امتیاز نهایی (ضرب اهمیت نسبی × رتبه)	رتبه اختصاصی	ضرب اهمیت نسبی هر گویه از امتیاز (۱)	میانگین کل امتیاز گویه	T10	T9	T8	T7	T6	T5	T4	T3	T2	T1	O12	O11	O10	O9	O8	O7	O6	O5	O4	O3	O2	O1	فرصت‌ها و تهدیدها
۰٫۱۵۶	۴	۰٫۰۳۹	۲٫۵۰	۱	۲	۲	۱	۴	۳	۳	۱	۳	۴	۱	۴	۴	۲	۳	۳	۲	۳	۲	۳	۳	۱	درک بهتری از عمل خود در موقعیت واقعی تدریس
۰٫۱۵۱	۳	۰٫۰۵	۳٫۲۳	۴	۴	۴	۱	۵	۴	۴	۱	۳	۳	۴	۵	۲	۳	۴	۲	۴	۳	۵	۲	۱	۳	در جریان جدیدترین یافته‌های علمی مرتبط با موضوع قرار می‌گیرند.
۰٫۱۸۵	۴	۰٫۰۴۶	۲٫۹۵	۳	۴	۳	۲	۵	۲	۳	۲	۴	۴	۵	۳	۵	۲	۱	۱	۳	۴	۱	۱	۴	۳	به گسترش روحیه پژوهشگری در بین معلمان می‌انجامد.
۰٫۱۷۶	۴	۰٫۰۴۴	۲٫۸۲	۱	۴	۴	۵	۳	۲	۲	۱	۴	۴	۲	۲	۴	۳	۳	۱	۲	۴	۱	۵	۱	۴	معلمان به نتایج و کاربرد درس پژوهی خود احساس تعلق می‌کنند.
۰٫۱۳۶	۳	۰٫۰۴۵	۲٫۹۱	۲	۵	۴	۴	۱	۵	۴	۲	۳	۴	۱	۲	۳	۲	۴	۲	۵	۱	۲	۲	۳	۳	موجب رشد تفکر انتقادی و خلاق معلمان می‌شود.
۰٫۱۵۹	۴	۰٫۰۴۰	۲٫۵۵	۱	۴	۵	۳	۲	۱	۲	۳	۴	۵	۳	۱	۲	۱	۱	۳	۱	۱	۴	۳	۲	۴	موجب ایجاد بینش علمی و گفت‌وگو آموزشی بین همکاران می‌شود.
۰٫۲۱۰	۴	۰٫۰۵۳	۳٫۳۶	۴	۳	۴	۴	۱	۴	۵	۱	۵	۳	۱	۴	۴	۳	۳	۱	۳	۴	۵	۵	۴	۳	برنامه درس پژوهی به بهبود فرایند تدریس معلمان کمک مؤثری می‌کند.

امتیاز نهایی (ضریب اهمیت نسبی × رتبه اختصاصی)	رتبه اختصاصی	ضریب اهمیت نسبی هر گروه از امتیاز (۱)	میانگین کل امتیاز گروه	T10	T9	T8	T7	T6	T5	T4	T3	T2	T1	O12	O11	O10	O9	O8	O7	O6	O5	O4	O3	O2	O1	فرصت‌ها و تهدیدها
۰٫۱۵۶	۴	۰٫۰۵۲	۳٫۳۲	۳	۳	۴	۲	۵	۳	۴	۵	۵	۴	۲	۳	۳	۳	۱	۳	۵	۲	۳	۵	۲	۳	ارزیابی روش‌ها و راهکارها خویش و دیگران و بهره‌برداری از موارد مهم و ایده‌ها
۰٫۱۷۰	۳	۰٫۰۵۷	۳٫۶۴	۳	۵	۴	۴	۳	۳	۲	۴	۵	۵	۴	۴	۴	۱	۳	۳	۵	۴	۳	۴	۳	۴	خودارزیابی معلمان در امور مرتبط با تدریس و محیط آموزشی و انتخاب وسایل آموزشی
۰٫۱۲۴	۳	۰٫۰۴۱	۲٫۶۴	۲	۳	۳	۳	۱	۴	۴	۱	۱	۴	۳	۵	۱	۲	۳	۲	۴	۳	۲	۱	۴	۲	معلمان اطلاعات خود را به‌روز و در مقام سنجش قرار می‌دهند
۰٫۱۷۹	۴	۰٫۰۴۵	۲٫۸۶	۲	۳	۴	۴	۳	۴	۳	۴	۴	۲	۲	۱	۱	۲	۳	۲	۵	۴	۴	۳	۱	۲	شناسایی مسائل مبتلا به توسط معلمان
۰٫۲۱۶	۴	۰٫۰۵۴	۳٫۴۵	۵	۳	۵	۵	۴	۴	۴	۱	۳	۳	۱	۴	۳	۲	۴	۵	۳	۵	۴	۱	۲	۵	در کلاس‌ها برای مشاهده فعالیت‌های فراگیران و معلم به روی دیگران باز می‌شود.
۰٫۰۴۸	۱	۰٫۰۴۸	۳٫۰۹	۴	۴	۴	۴	۵	۵	۵	۵	۴	۱	۳	۴	۲	۱	۲	۳	۱	۲	۲	۲	۳	۲	تراکم وظایف کارکنان اجرایی
۰٫۰۸۹	۲	۰٫۰۴۵	۲٫۸۶	۳	۴	۳	۵	۴	۵	۴	۴	۱	۲	۳	۲	۵	۱	۱	۱	۲	۳	۲	۲	۳	۳	زمان‌بر بودن فرایند اجرای درس پژوهی
۰٫۲۱۹	۴	۰٫۰۵۵	۳٫۵۰	۲	۴	۴	۴	۴	۴	۵	۱	۲	۱	۵	۲	۵	۲	۱	۵	۳	۴	۵	۴	۵	۵	ناآشنایی با فرایند درس پژوهی
۰٫۰۸۴	۲	۰٫۰۴۲	۲٫۶۸	۱	۵	۵	۵	۳	۳	۱	۱	۲	۱	۲	۳	۲	۴	۲	۱	۴	۲	۴	۳	۲	۳	کاهش انگیزه تیم‌های درس پژوهی تازه‌کار در اثر کسب نتایج ضعیف

پرسش سوم: توجه به بررسی عوامل داخلی قوت‌ها و ضعف‌های برنامه‌درس پژوهی

چيست؟

۲۹ گویه پرسشنامه محقق‌ساخته دارای ماهیت داخلی است و میزان تأثیرگذاری عوامل داخلی سازمان بر نحوه اجرای برنامه‌درس پژوهی را می‌سنجد. با توجه به نتایج آزمون تی تک‌نمونه با میانگین ۳ مانند فرایند پاسخگویی به پرسش دوم پژوهش، ۱۳ عامل با میانگین بالای ۳ و تفاوت معنادار با میانگین ۳، به عنوان قوت و ۱۲ عامل به عنوان ضعف با میانگین پایین‌تر از ۳ شناسایی شدند و در این فرایند ۴ عامل بی‌تأثیر از دید مجریان شناسایی و حذف شدند. سرانجام پس از بازنویسی پرسش‌ها به عبارت‌های تداعی‌کننده قوت و ضعف و قراردادن در سطر و ستون ماتریس تحلیل سلسله‌مراتبی، امتیاز ۲/۲۶ برای موقعیت عوامل داخلی روشن شد. امتیاز مشخص‌شده، بیان‌کننده آن است که میزان ضعف‌های برنامه‌درس پژوهی بیشتر از قوت‌های آن است. جدول ۶ نتایج تحلیل عوامل داخلی را نشان می‌دهد.

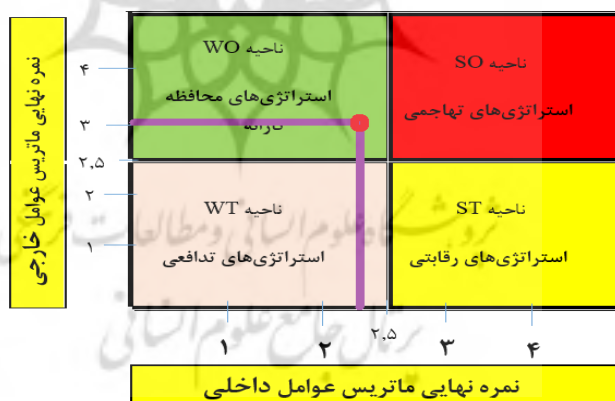
جدول ۶. بررسی نتایج قوت‌ها و ضعف‌ها از طریق تحلیل سلسله‌مراتبی

انتیاز نهایی (ضرب اهمیت نسبی × رتبه)	رتبه اختصاصی	ضرب اهمیت نسبی هر گویه از امتیاز (۱)	میانگین کل امتیاز گویه	W13	W12	W11	W10	W9	W8	W7	W6	W5	W4	W3	W2	W1	S12	S11	S10	S9	S8	S7	S6	S5	S4	S3	S2	S1	قوت‌ها و ضعف‌ها
۰٫۱۰۵	۳	۰٫۰۳۵	۲٫۵۶	۲	۴	۳	۱	۲	۲	۱	۴	۳	۳	۱	۳	۴	۱	۴	۴	۲	۳	۳	۲	۳	۲	۳	۳	۱	تقوت روحیه پرشگری
۰٫۱۳۲	۳	۰٫۰۴۴	۳٫۲۰	۴	۳	۲	۴	۴	۴	۱	۵	۴	۴	۱	۳	۳	۴	۵	۲	۳	۴	۲	۴	۳	۵	۲	۱	۳	باعث افزایش توجه معلمان به مسایل آموزشی و پرورشی
۰٫۱۲۳	۳	۰٫۰۴۱	۳٫۰۰	۱	۴	۵	۳	۴	۳	۲	۵	۲	۳	۲	۴	۴	۵	۳	۵	۲	۱	۱	۳	۴	۱	۱	۴	۳	درگیری بهتر و مؤثر معلمان نسبت مسائل موجود
۰٫۰۸۰	۲	۰٫۰۴۰	۲٫۹۲	۲	۳	۳	۱	۴	۴	۵	۳	۲	۲	۲	۴	۴	۲	۲	۴	۳	۳	۱	۲	۴	۱	۵	۱	۴	باعث ایجاد دیدگاهی فراتر از آموزش صرف در محیط آموزشی معلمان
۰٫۱۱۸	۳	۰٫۰۳۹	۲٫۸۸	۳	۳	۲	۲	۵	۴	۴	۱	۵	۴	۲	۳	۴	۱	۲	۳	۲	۴	۲	۵	۱	۲	۲	۳	۳	باعث تشویق معلمان در ارزیابی از خود در محیط آموزشی
۰٫۰۳۴	۱	۰٫۰۳۴	۲٫۴۸	۱	۲	۳	۱	۴	۵	۳	۲	۱	۲	۳	۴	۵	۳	۱	۲	۱	۱	۳	۱	۱	۴	۳	۲	۴	باعث ترغیب معلمان در توجه به مسائل اساسی درحوزه تعلیم و تربیت
۰٫۱۸۲	۴	۰٫۰۴۵	۳٫۳۲	۳	۱	۲	۴	۳	۴	۴	۱	۴	۵	۴	۵	۳	۱	۴	۴	۳	۳	۱	۳	۴	۵	۵	۴	۳	موجب ایجاد انگیزه در معلمان به منظور یادگیری فنون و روش‌های پژوهشی
۰٫۰۹۲	۲	۰٫۰۴۶	۳٫۳۶	۵	۱	۵	۳	۳	۴	۲	۵	۳	۴	۵	۵	۴	۲	۳	۳	۳	۱	۳	۵	۲	۳	۵	۲	۳	استفاده از نتایج پژوهش‌های معلمان پژوهنده
۰٫۱۵۰	۳	۰٫۰۵۰	۳٫۶۴	۳	۵	۳	۳	۵	۴	۴	۳	۳	۲	۴	۵	۵	۴	۴	۴	۱	۳	۳	۵	۴	۳	۴	۳	۴	موجب تشویق معلمان در کاربرد وسایل آموزشی و روش‌های نوین تدریس

امتیاز نهایی (ضریب اهمیت نسبی × رتبه)	رتبه اختصاصی	ضریب اهمیت نسبی هر گروه از امتیاز (۱)	میانگین کل امتیاز گروه	W13	W12	W11	W10	W9	W8	W7	W6	W5	W4	W3	W2	W1	S12	S11	S10	S9	S8	S7	S6	S5	S4	S3	S2	S1	قوت‌ها و ضعف‌ها
۰,۰۶۸	۲	۰,۰۳۴	۲,۴۸	۲	۴	۴	۴	۴	۱	۲	۲	۲	۱	۲	۲	۲	۱	۲	۲	۲	۲	۲	۱	۲	۲	۳	۲	۴	ناهماهنگی بین مدرسان در فرایند اجرایی با داوران در ارزیابی از فرآیند آثار تیمهای درس پژوهی
۰,۰۶۴	۲	۰,۰۳۲	۲,۳۲	۳	۵	۳	۲	۱	۲	۲	۲	۱	۱	۲	۲	۲	۳	۲	۳	۱	۲	۳	۲	۱	۲	۲	۲	۴	نبود همکاری و حمایت مناسب مدیران مدارس در اجرای برنامه درس پژوهی
۰,۰۸۷	۲	۰,۰۴۳	۳,۱۶	۲	۱	۴	۱	۴	۲	۵	۳	۲	۵	۴	۳	۲	۱	۴	۴	۳	۳	۲	۵	۴	۵	۳	۲	۵	ضعف آگاهی معلمان از فرآیند صحیح درس پژوهی
۰,۱۰۴	۳	۰,۰۳۵	۲,۵۲	۳	۲	۱	۲	۲	۲	۴	۱	۳	۲	۱	۱	۲	۴	۳	۳	۳	۱	۴	۳	۴	۳	۱	۴	۳	نبود سازوکار مشخص برای اطمینان از واقعی بودن یا نبودن درس پژوهی (تدریس بکر اعضای تیم)
۰,۰۷۳	۲	۰,۰۳۷	۲,۶۸	۴	۱	۴	۵	۱	۲	۲	۳	۳	۴	۲	۱	۱	۲	۲	۲	۱	۵	۵	۴	۳	۳	۲	۳	۲	عدم رعایت اخلاق حرفه‌ای گزارش نویسی و مقاله نویسی در ارجاع به منابع علمی
۰,۰۳۹	۱	۰,۰۳۹	۲,۸۴	۱	۲	۳	۴	۳	۳	۳	۵	۲	۲	۵	۱	۲	۳	۱	۱	۳	۱	۳	۵	۳	۴	۵	۲	۴	معطوف شدن هم و غم تیم به گزارش نویسی و مستندسازی و دور شدن از اصل درس پژوهی
۲,۲۶		۱,۰۰	۷۳,۰۰																										

پرسش چهارم: موقعیت استراتژیک سیستم آموزشی برنامه درس پژوهی چیست و کدام دسته از استراتژی های چهارگانه تهاجمی، رقابتی، محافظه کارانه و تدافعی مناسب آن است؟

در مرحله بعد از نتایج پرسش های دوم و سوم، موقعیت اجرایی تعیین شد. در این زمینه، پس از به دست آمدن نتایج ارزیابی عوامل خارجی و داخلی، می توان از طریق تشکیل ماتریس فاصله ۱، موقعیت استراتژیک واحد آموزشی را شناسایی کرد (حسینی، ایزدی و علیزاده ثانی، ۱۳۹۷). در نتیجه، با توجه به نمره به دست آمده از ارزیابی عوامل خارجی (۳/۰۱) و عوامل داخلی (۲/۲۶) و به تناسب آن قرار گرفتن موقعیت استراتژیک برنامه درس پژوهی در خانه استراتژی های محافظه کارانه، اقدام به شناسایی استراتژی های برنامه درس پژوهی متناسب با موقعیت یاد شده شد. شکل ۱ موقعیت اجرایی برنامه درس پژوهی را در قم نشان می دهد. در طبقه بندی استراتژی ها، راهبردهایی را که بیان کننده بهره گیری از فرصت های محیطی برای رفع ضعف ها درون برنامه ای است، در طبقه محافظه کارانه، قرار داده بودیم، به عنوان راهکارهای توسعه درس پژوهی متناسب با موقعیت اجرایی انتخاب می کنیم. جدول ۷ راهبردهای استخراج شده برای موقعیت محافظه کارانه را نشان می دهد.

شکل ۱. موقعیت استراتژیک برنامه درس پژوهی بر روی ماتریس فاصله

1. Space Matrix

جدول ۷. ماتریس SWOT و تعیین استراتژی برنامه درس پژوهی

<p>ناحیه (WO) استراتژی‌های محافظه کارانه</p> <p>≠ بهبود مشارکت اعضای تیم و گسترش فرهنگ یادگیری مشارکتی و ارتقای فرهنگ مشارکت حرفه‌ای</p> <p>≠ خلق محیط و زمینه‌های یادگیری معلمان از ایده و دانش یکدیگر</p> <p>≠ ترویج تفکر سیستمی و تفکر انتقادی، تمرکز بر فرایند یاددهی یادگیری</p> <p>≠ تبدیل مدرسه به سازمان یادگیرنده</p> <p>≠ پرورش چشم‌هایی برای مشاهده فعالیت‌های فراگیران</p> <p>≠ شناسایی مسائل و مشکلات یادگیری دانش‌آموزان</p> <p>≠ بومی‌سازی برنامه درس پژوهی جهت استمرار توسط معلمان</p> <p>≠ بازاندیشی در رفتارهای آموزشی توسط معلمان و مشارکت در تحول مستمر</p> <p>≠ شناسایی انواع محتوای آموزشی بر مبنای اهداف آموزشی و تعیین راهبردهای اصلی آموزشی بر مبنای نوع محتوا</p> <p>≠ شناسایی الگوهای طراحی برای یک تدریس موفق</p>	<p>ناحیه (SO)</p> <p>≠ استراتژی‌های تهاجمی</p>
<p>ناحیه (WT)</p> <p>≠ استراتژی‌های تدافعی</p>	<p>ناحیه (ST)</p> <p>≠ استراتژی‌های رقابتی</p>

پرسش پنجم: مهم‌ترین استراتژی‌های نظام آموزشی برنامه درس پژوهی کدام است؟

بعد از شناسایی استراتژی‌های اولیه برنامه درس پژوهی از طریق ماتریس ۷، باید آن‌ها را بر اساس میزان جذابیت و همسویی با جهت‌گیری‌های برنامه نسبت به مأموریت و چشم‌اندازش، اولویت‌بندی کرد.

برای این منظور اعضای دبیرخانه درس پژوهی میزان جذابیت هر استراتژی بر اساس ماتریس برنامه‌ریزی استراتژیک کمی (QSPM) تعیین کردند. برای تولید جدول QSPM ابتدا استراتژی‌های به‌دست‌آمده از پرسش ۴ را در سر ستون جدول قرار داده و برای هر استراتژی نمره جذابیت متناسب با عوامل داخلی و خارجی قرار می‌دهیم. این نمره بر مبنای نظر اعضای دبیرخانه به‌دست آمده است. نمره اولویت‌بندی استراتژی از جمع حاصلضرب جذابیت در اهمیت نسبی عوامل خارجی و داخلی به دست می‌آید. جدول ۸ نحوه اولویت‌بندی استراتژی‌های برنامه درس پژوهی را نشان می‌دهد.

جدول ۸. ماتریس QSPM نحوه اولویت‌بندی استراتژی‌های برنامه‌درس پژوهی

شناسایی الگوهای طراحی برای یک تدریس موفق	تعیین راهبردهای اصلی آموزشی بر مبنای نوع محتوا		بازاندیشی در رفتارهای آموزشی و مشارکت در تحول مستمر		بومی سازی برنامه‌درس پژوهی جهت استمرار توسط معلمان		شناسایی مسائل و مشکلات یادگیری دانش‌آموزان		فعالیت‌های چشم‌پوشی مشاهده‌گر		تبدیل مدرسه به سازمان یادگیرنده		ترویج تفکر سیستمی و تفکر انتقادی		خلق محیط‌های یادگیری معلمان		ارتقای فرهنگ مشارکت حرفه‌ای		ضرب اهمیت نسبی هر گزینه از امتیاز (۱)	ماتریس استراتژی برنامه‌ریزی کمی QSPM	
	نمره نهایی	جذابیت (۴-۱)	نمره نهایی	جذابیت (۴-۱)	نمره نهایی	جذابیت (۴-۱)	نمره نهایی	جذابیت (۴-۱)	نمره نهایی	جذابیت (۴-۱)	نمره نهایی	جذابیت (۴-۱)	نمره نهایی	جذابیت (۴-۱)	نمره نهایی	جذابیت (۴-۱)	نمره نهایی	جذابیت (۴-۱)			
۰٫۲۳۹	۱	۰٫۲۳۹	۱	۰٫۲۳۹	۱	۰٫۱۱۷	۳	۰٫۱۵۶	۴	۰٫۱۵۶	۴	۰٫۱۱۷	۳	۰٫۱۱۷	۳	۰٫۱۱۷	۳	۰٫۲۳۹	۱	۰٫۲۳۹	درک بهتری از عمل خود در موقعیت واقعی تدریس
۰٫۲۵۰	۱	۰٫۱۵۰	۳	۰٫۲۵۰	۱	۰٫۱۵۰	۳	۰٫۱۵۰	۳	۰٫۱۰۰	۲	۰٫۲۰۰	۴	۰٫۱۰۰	۲	۰٫۱۵۰	۳	۰٫۲۵۰	۳	۰٫۲۵۰	در جریان جدیدترین یافته‌های علمی مرتبط با موضوع قرار می‌گیرند
۰٫۲۹۲	۲	۰٫۱۳۸	۳	۰٫۲۹۲	۲	۰٫۱۸۴	۴	۰٫۱۳۸	۳	۰٫۰۴۶	۱	۰٫۰۹۲	۲	۰٫۰۴۶	۱	۰٫۱۳۸	۳	۰٫۲۹۲	۳	۰٫۲۹۲	به گسترش روحیه پژوهشگری در بین معلمان می‌انجامد.
۰٫۱۳۲	۳	۰٫۱۷۶	۴	۰٫۰۴۴	۱	۰٫۱۷۶	۴	۰٫۰۸۸	۲	۰٫۰۴۴	۱	۰٫۰۸۸	۲	۰٫۱۳۲	۳	۰٫۱۷۶	۴	۰٫۱۳۲	۴	۰٫۰۴۴	معلمان به نتایج و کاربرد درس پژوهی خود احساس تعلق می‌کنند.
۰٫۱۸۰	۴	۰٫۱۳۵	۳	۰٫۲۹۰	۲	۰٫۰۴۵	۱	۰٫۰۹۰	۲	۰٫۱۸۰	۴	۰٫۰۹۰	۲	۰٫۱۳۵	۳	۰٫۱۳۵	۳	۰٫۱۳۵	۳	۰٫۲۹۰	موجب رشد تفکر انتقادی و خلاق معلمان می‌شود.
۰٫۱۲۰	۳	۰٫۱۶۰	۴	۰٫۱۲۰	۳	۰٫۰۴۰	۱	۰٫۰۴۰	۱	۰٫۱۲۰	۳	۰٫۰۴۰	۱	۰٫۱۲۰	۳	۰٫۱۶۰	۴	۰٫۱۶۰	۴	۰٫۰۴۰	موجب ایجاد بینش علمی و گفت‌وگو میان آموزگاران می‌شود.
۰٫۲۱۲	۴	۰٫۱۵۹	۳	۰٫۲۵۳	۱	۰٫۲۱۲	۴	۰٫۲۱۲	۴	۰٫۱۵۹	۳	۰٫۰۵۳	۱	۰٫۲۱۲	۴	۰٫۱۵۹	۳	۰٫۱۵۹	۳	۰٫۲۵۳	برنامه‌درس پژوهی به بهبود فرایند تدریس معلمان کمک مؤثری می‌کند.
۰٫۱۰۴	۲	۰٫۱۵۶	۳	۰٫۱۵۶	۳	۰٫۱۰۴	۲	۰٫۱۵۶	۳	۰٫۲۰۸	۴	۰٫۱۵۶	۳	۰٫۱۵۶	۳	۰٫۱۵۶	۳	۰٫۱۵۶	۳	۰٫۲۰۸	ارزیابی روش‌ها و راهکارها خویش و دیگران و بهره‌برداری از موارد مهم و ایده‌ها
۰٫۲۲۸	۴	۰٫۲۲۸	۴	۰٫۲۲۸	۴	۰٫۲۲۸	۴	۰٫۲۲۸	۴	۰٫۱۷۱	۳	۰٫۱۷۱	۳	۰٫۱۷۱	۳	۰٫۲۲۸	۴	۰٫۲۲۸	۴	۰٫۲۲۸	خودارزیابی معلمان در امور مرتبط با تدریس و محیط آموزشی و انتخاب وسایل آموزشی

بازرسی
مشارکتی

شناسایی الگوهای طراحی برای یک تدریس موفق		تعیین راهبردهای اصلی آموزش بر مبنای نوع محتوا		بازاندیشی در رفتارهای آموزشی و مشارکت در تحول مستمر		جهت سازی برنامه درس پژوهی جهت استمرار توسط معلمان		شناسایی مسائل و مشکلات یادگیری دانش آموزان		پروژه چشم‌هایی مشاهدهگر فعالیت‌های فراگیران		تبدیل مدرسه به سازمان یادگیرنده		ترویج تفکر سیستمی و تفکر انتقادی		خلق محیط‌های یادگیری معلمان		ارتقای فرهنگ مشارکت حرفه‌ای		ضرب اهمیت نسبی هر گویه از امتیاز (۱)		
نمره نهایی	جذابیت (۴-۱)	نمره نهایی	جذابیت (۴-۱)	نمره نهایی	جذابیت (۴-۱)	نمره نهایی	جذابیت (۴-۱)	نمره نهایی	جذابیت (۴-۱)	نمره نهایی	جذابیت (۴-۱)	نمره نهایی	جذابیت (۴-۱)	نمره نهایی	جذابیت (۴-۱)	نمره نهایی	جذابیت (۴-۱)	نمره نهایی	جذابیت (۴-۱)	نمره نهایی	جذابیت (۴-۱)	
۰٫۱۲۳	۳	۰٫۰۸۲	۲	۰٫۰۴۱	۱	۰٫۱۲۳	۳	۰٫۱۲۳	۳	۰٫۱۶۴	۴	۰٫۰۸۲	۲	۰٫۱۶۴	۴	۰٫۰۴۱	۱	۰٫۰۸۲	۲	۰٫۰۴۱	۱	معلمان اطلاعات خود را به‌روز و در مقام سنجش می‌دهند.
۰٫۱۸۰	۴	۰٫۰۹۰	۲	۰٫۱۸۰	۴	۰٫۱۸۰	۴	۰٫۰۴۵	۱	۰٫۰۹۰	۳	۰٫۰۹۰	۲	۰٫۱۸۰	۴	۰٫۱۳۵	۳	۰٫۰۹۰	۲	۰٫۰۴۵	۱	شناسایی مسائل مبتلا به توسط معلمان
۰٫۱۴۴	۳	۰٫۱۴۴	۳	۰٫۰۴۸	۱	۰٫۱۴۴	۳	۰٫۱۹۲	۴	۰٫۱۴۴	۳	۰٫۱۴۴	۳	۰٫۱۹۲	۴	۰٫۰۴۸	۱	۰٫۱۴۴	۳	۰٫۰۴۸	۱	در کلاس‌ها برای مشاهده فعالیت‌های فراگیران و معلم به روی دیگران باز می‌شود.
۰٫۱۹۲	۴	۰٫۰۹۶	۲	۰٫۱۴۴	۳	۰٫۰۹۶	۲	۰٫۱۹۲	۴	۰٫۱۴۴	۳	۰٫۱۴۴	۳	۰٫۱۴۴	۳	۰٫۰۹۶	۲	۰٫۰۹۶	۲	۰٫۰۹۶	۲	تراکم وظایف کارکنان اجرایی
۰٫۱۳۵	۳	۰٫۱۳۵	۳	۰٫۱۸۰	۴	۰٫۱۳۵	۳	۰٫۰۹۰	۲	۰٫۰۹۰	۲	۰٫۰۴۵	۱	۰٫۱۳۵	۳	۰٫۰۹۰	۲	۰٫۱۳۵	۳	۰٫۰۴۵	۱	زمان‌بر بودن فرایند اجرای درس پژوهی
۰٫۲۲۰	۴	۰٫۱۶۵	۳	۰٫۰۵۵	۱	۰٫۲۲۰	۴	۰٫۱۱۰	۲	۰٫۰۵۵	۱	۰٫۱۶۵	۳	۰٫۲۲۰	۴	۰٫۲۲۰	۴	۰٫۱۶۵	۳	۰٫۰۵۵	۱	ناآشنایی با فرایند درس پژوهی
۰٫۱۲۸	۳	۰٫۱۲۸	۳	۰٫۰۴۳	۱	۰٫۰۸۵	۲	۰٫۱۲۸	۳	۰٫۱۷۰	۴	۰٫۰۴۳	۱	۰٫۱۲۸	۳	۰٫۱۲۸	۳	۰٫۱۲۸	۳	۰٫۰۴۳	۱	کاهش انگیزه تیم‌های درس‌پژوهی تازه‌کار در اثر کسب نتایج ضعیف
۰٫۱۳۲	۳	۰٫۱۳۲	۳	۰٫۰۸۷	۲	۰٫۰۴۴	۱	۰٫۰۸۷	۲	۰٫۰۴۴	۱	۰٫۰۸۷	۲	۰٫۰۴۴	۱	۰٫۱۳۲	۳	۰٫۱۳۲	۳	۰٫۰۴۴	۱	بازخورد نامناسب موفقیت تیم‌های درس پژوهی در سطح ادارات و استان
۰٫۱۷۴	۴	۰٫۰۸۷	۲	۰٫۰۸۷	۲	۰٫۱۳۱	۳	۰٫۱۳۱	۳	۰٫۱۷۴	۴	۰٫۱۳۱	۳	۰٫۰۸۷	۲	۰٫۰۴۴	۱	۰٫۰۸۷	۲	۰٫۰۴۴	۱	قلبی و کلیشه‌ای بودن نگارش درس پژوهی و توجه به مستندات و نحوه نگارش
۰٫۰۳۷	۱	۰٫۱۱۱	۳	۰٫۰۷۴	۲	۰٫۰۷۴	۲	۰٫۰۷۴	۲	۰٫۰۷۴	۲	۰٫۰۷۴	۲	۰٫۰۳۷	۱	۰٫۱۴۸	۴	۰٫۱۱۱	۳	۰٫۰۳۷	۱	اطلاع ناکافی مسئولان و مدیران از آثار درس‌پژوهی در بهبود فرایند آموزشی
۰٫۰۷۲	۲	۰٫۱۴۴	۴	۰٫۰۷۲	۲	۰٫۰۷۲	۲	۰٫۰۷۲	۲	۰٫۰۷۲	۲	۰٫۰۷۲	۲	۰٫۱۰۸	۳	۰٫۱۰۸	۳	۰٫۱۴۴	۴	۰٫۰۳۶	۱	توجه ناکافی به انتشار یافته‌های درس‌پژوهی و کاربست آن
۰٫۰۹۹	۳	۰٫۱۳۲	۳	۰٫۰۶۶	۲	۰٫۰۳۳	۱	۰٫۰۹۹	۳	۰٫۱۳۲	۳	۰٫۰۹۹	۳	۰٫۰۳۳	۱	۰٫۰۶۶	۲	۰٫۱۳۲	۳	۰٫۰۳۳	۱	پشتیبانی نامناسب مادی و معنوی از شرکت‌کنندگان در طرح درس‌پژوهی

ماتریس استراتژی برنامه‌ریزی کمی QSPM

شناسایی الگوهای طراحی برای یک تدریس موفق	نمره نهایی	جداییت (۴-۱)	تعمین راهبردهای اصلی آموزشی بر مبنای نوع محتوا	نمره نهایی	جداییت (۴-۱)	پازاندیشی در رفتارهای آموزشی و مشارکت در تحول مستمر	نمره نهایی	جداییت (۴-۱)	بومی سازی برنامه درس پژوهی جهت استمرار توسط معلمان	نمره نهایی	جداییت (۴-۱)	شناسایی مسائل و مشکلات یادگیری دانش آموزان	نمره نهایی	جداییت (۴-۱)	برورش چشم‌های مشاهده‌گر فعالیت‌های فراگیران	نمره نهایی	جداییت (۴-۱)	تبدیل مدرسه به سازمان یادگیرنده	نمره نهایی	جداییت (۴-۱)	ترویج تفکر سیستمی و تفکر انتقادی	نمره نهایی	جداییت (۴-۱)	خلق محیط‌های یادگیری معلمان	نمره نهایی	جداییت (۴-۱)	ارتقای فرهنگ مشارکت حرفه‌ای	نمره نهایی	جداییت (۴-۱)	ضرب اهمیت نسبی هر گروه از امتیاز (۱)	ماتریس استراتژی برنامه‌ریزی کمی QSPM
	۰٫۱۵۳	۳	۰٫۱۵۳	۳	۰٫۲۰۴	۴	۰٫۲۰۴	۴	۰٫۲۰۴	۴	۰٫۲۰۴	۴	۰٫۲۰۴	۴	۰٫۱۰۲	۲	۰٫۱۰۲	۲	۰٫۱۰۲	۲	۰٫۱۰۲	۲	۰٫۱۵۳	۳	۰٫۱۵۳	۳	۰٫۰۵۱	نا آشنایی کار و مشارکت در کارهای گروهی و تیمی			
	۰٫۰۳۵	۱	۰٫۰۳۵	۱	۰٫۰۳۵	۱	۰٫۱۰۵	۳	۰٫۱۴۰	۴	۰٫۱۴۰	۴	۰٫۱۰۵	۳	۰٫۱۰۵	۳	۰٫۱۰۵	۳	۰٫۱۰۵	۳	۰٫۱۰۵	۳	۰٫۱۰۵	۳	۰٫۰۳۵	۱	۰٫۰۳۵	تقوت روحیه پرسشگری			
	۰٫۰۴۴	۱	۰٫۱۳۲	۳	۰٫۰۴۴	۱	۰٫۱۳۲	۳	۰٫۱۳۲	۳	۰٫۱۳۲	۳	۰٫۰۸۸	۲	۰٫۱۷۶	۴	۰٫۰۸۸	۲	۰٫۱۳۲	۳	۰٫۱۳۲	۳	۰٫۰۸۸	۲	۰٫۱۳۲	۳	۰٫۰۴۴	باعث افزایش توجه معلمان به مسایل آموزشی و پرورشی			
	۰٫۰۸۲	۲	۰٫۱۲۳	۳	۰٫۰۸۲	۲	۰٫۱۶۴	۴	۰٫۱۲۳	۳	۰٫۱۶۴	۴	۰٫۰۴۱	۱	۰٫۰۸۲	۲	۰٫۰۴۱	۱	۰٫۱۲۳	۳	۰٫۱۲۳	۳	۰٫۰۴۱	۱	۰٫۱۲۳	۳	۰٫۰۴۱	درگیری بهتر و مؤثر معلمان نسبت مسائل موجود			
	۰٫۱۲۰	۳	۰٫۱۶۰	۴	۰٫۱۶۰	۴	۰٫۱۶۰	۴	۰٫۰۸۰	۲	۰٫۱۶۰	۴	۰٫۰۴۰	۱	۰٫۰۸۰	۲	۰٫۱۲۰	۳	۰٫۱۶۰	۴	۰٫۱۶۰	۴	۰٫۱۲۰	۳	۰٫۱۶۰	۴	۰٫۰۴۰	باعث ایجاد دیدگاهی فراتر از آموزش صرف در محیط آموزشی معلمان			
	۰٫۱۵۶	۴	۰٫۱۱۷	۳	۰٫۰۷۸	۲	۰٫۰۳۹	۱	۰٫۰۷۸	۲	۰٫۱۵۶	۴	۰٫۰۷۸	۲	۰٫۱۱۷	۳	۰٫۰۷۸	۲	۰٫۱۱۷	۳	۰٫۱۱۷	۳	۰٫۰۷۸	۲	۰٫۱۱۷	۳	۰٫۰۳۹	باعث تشویق معلمان در ارزیابی از خود در محیط آموزشی			
	۰٫۱۰۲	۳	۰٫۱۳۶	۴	۰٫۱۰۲	۳	۰٫۰۳۴	۱	۰٫۰۳۴	۱	۰٫۱۰۲	۳	۰٫۰۳۴	۱	۰٫۱۰۲	۳	۰٫۰۳۴	۱	۰٫۱۰۲	۳	۰٫۱۰۲	۳	۰٫۰۳۴	۱	۰٫۱۳۶	۴	۰٫۰۳۴	باعث ترغیب معلمان در توجه به مسائل اساسی در حوزه تعلیم و تربیت			
	۰٫۱۸۰	۴	۰٫۱۳۵	۳	۰٫۱۸۰	۴	۰٫۱۸۰	۴	۰٫۱۸۰	۴	۰٫۱۳۵	۳	۰٫۰۴۵	۱	۰٫۱۸۰	۴	۰٫۱۳۵	۳	۰٫۱۳۵	۳	۰٫۱۳۵	۳	۰٫۱۳۵	۳	۰٫۱۳۵	۳	۰٫۰۴۵	موجب ایجاد انگیزه در معلمان به منظور یادگیری فنون و روشهای پژوهشی			
	۰٫۰۹۲	۲	۰٫۱۳۸	۳	۰٫۱۳۸	۳	۰٫۰۹۲	۲	۰٫۱۳۸	۳	۰٫۱۸۴	۴	۰٫۱۳۸	۳	۰٫۱۳۸	۳	۰٫۱۳۸	۳	۰٫۱۳۸	۳	۰٫۱۳۸	۳	۰٫۱۳۸	۳	۰٫۱۳۸	۳	۰٫۰۹۲	استفاده از نتایج پژوهش‌های معلمان پژوهنده			
	۰٫۲۰۰	۴	۰٫۲۰۰	۴	۰٫۲۰۰	۴	۰٫۲۰۰	۴	۰٫۲۰۰	۴	۰٫۱۵۰	۳	۰٫۱۵۰	۳	۰٫۱۵۰	۳	۰٫۲۰۰	۴	۰٫۲۰۰	۴	۰٫۲۰۰	۴	۰٫۲۰۰	۴	۰٫۲۰۰	۴	۰٫۲۰۰	موجب تشویق معلمان در کاربرد وسایل آموزشی و روش‌های نوین تدریس			
	۰٫۱۲۳	۳	۰٫۰۷۲	۲	۰٫۰۴۱	۱	۰٫۱۲۳	۳	۰٫۱۲۳	۳	۰٫۱۲۳	۳	۰٫۰۸۲	۲	۰٫۱۶۴	۴	۰٫۰۸۲	۲	۰٫۱۶۴	۴	۰٫۱۶۴	۴	۰٫۰۴۱	۱	۰٫۰۸۲	۲	۰٫۰۴۱	باعث افزایش مطالعه و به‌روزشدن اطلاعات معلمان			

عوامل داخلی

شناسایی الگوهای طراحی برای یک تدریس موفق	نمره نهایی	جذابیت (۴-۱)	تعمین راهبردهای اصلی آموزش بر مبنای نوع محتوا	نمره نهایی	جذابیت (۴-۱)	بازاندیشی در رفتارهای آموزشی و مشارکت در تحول مستمر	نمره نهایی	جذابیت (۴-۱)	جهت سازی برنامه درس پژوهی جهت استمرار توسط معلمان	نمره نهایی	جذابیت (۴-۱)	شناسایی مسائل و مشکلات یادگیری دانش آموزان	نمره نهایی	جذابیت (۴-۱)	فعالیت‌های چشم‌های مشاهدهگر	نمره نهایی	جذابیت (۴-۱)	تبدیل مدرسه به سازمان یادگیرنده	نمره نهایی	جذابیت (۴-۱)	ترویج تفکر سیستمی و تفکر انتقادی	نمره نهایی	جذابیت (۴-۱)	خلق محیط‌های یادگیری معلمان	نمره نهایی	جذابیت (۴-۱)	ارتقای فرهنگ مشارکت حرفه‌ای	نمره نهایی	جذابیت (۴-۱)	ضریب اهمیت نسبی هر گویه از امتیاز (۱)	ماتریس استراتژی برنامه‌ریزی کمی QSPM		
																																۰٫۱۶۴	۴
	۰٫۱۶۴	۴	۰٫۰۷۲	۲	۰٫۱۶۴	۴	۰٫۱۶۴	۴	۰٫۰۴۱	۱	۰٫۰۸۲	۲	۰٫۰۴۱	۱	۰٫۱۳۳	۳	۰٫۰۸۲	۲	۰٫۰۴۱	۱	۰٫۱۳۳	۳	۰٫۰۸۲	۲	۰٫۰۴۱	۱	۰٫۱۳۳	۳	۰٫۰۴۱	۱	باعث ایجاد گفت‌وگوهای آموزشی در محیط کار موجب افزایش مشارکت و روحیه انتقادی و استفاده از خرد جمعی بین همکاران		
	۰٫۱۴۴	۳	۰٫۱۴۴	۳	۰٫۱۹۲	۴	۰٫۱۹۲	۳	۰٫۱۴۴	۴	۰٫۱۴۴	۳	۰٫۱۹۲	۴	۰٫۱۳۳	۳	۰٫۰۴۸	۱	۰٫۱۴۴	۳	۰٫۱۹۲	۴	۰٫۰۴۸	۱	۰٫۱۳۳	۳	۰٫۰۴۸	۱	۰٫۱۴۴	۳	۰٫۰۴۸	۱	موجب ایجاد فضای صمیمی برای مطرح کردن مشکلات تدریس و یادگیری بین همکاران
	۰٫۱۷۶	۴	۰٫۰۸۸	۲	۰٫۱۳۲	۳	۰٫۰۸۸	۲	۰٫۱۷۶	۴	۰٫۰۴۴	۱	۰٫۱۳۲	۳	۰٫۱۳۲	۳	۰٫۰۸۸	۲	۰٫۰۸۸	۲	۰٫۱۳۲	۳	۰٫۰۸۸	۲	۰٫۰۸۸	۲	۰٫۰۸۸	۲	۰٫۰۸۸	۲	۰٫۰۴۴	۱	ضعف در انتشار نتایج آثار معلمان پژوهنده
	۰٫۱۲۳	۳	۰٫۱۲۳	۳	۰٫۱۶۴	۴	۰٫۱۲۳	۳	۰٫۱۲۳	۳	۰٫۰۸۲	۲	۰٫۱۲۳	۳	۰٫۱۲۳	۳	۰٫۰۸۲	۲	۰٫۱۲۳	۳	۰٫۱۲۳	۳	۰٫۰۸۲	۲	۰٫۱۲۳	۳	۰٫۰۸۲	۲	۰٫۱۲۳	۳	۰٫۰۸۲	۲	عدم وجود سامانه الکترونیکی مناسب برای بازتاب آثار درس‌پژوهی و بخشنامه‌های مرتبط
	۰٫۱۷۲	۴	۰٫۱۲۹	۳	۰٫۰۴۳	۱	۰٫۱۷۲	۴	۰٫۰۶۷	۲	۰٫۰۶۷	۲	۰٫۱۷۲	۴	۰٫۰۸۶	۲	۰٫۱۷۲	۴	۰٫۱۷۲	۴	۰٫۱۷۲	۴	۰٫۱۷۲	۴	۰٫۱۷۲	۴	۰٫۱۲۹	۳	۰٫۰۴۳	۱	کافی نبودن شبکه اطلاع‌رسانی در آموزش و پرورش در این زمینه		
	۰٫۱۱۴	۳	۰٫۱۱۴	۳	۰٫۰۳۸	۱	۰٫۰۷۶	۲	۰٫۱۱۴	۳	۰٫۱۱۴	۳	۰٫۱۱۴	۳	۰٫۱۰۲	۴	۰٫۰۳۸	۱	۰٫۱۱۴	۳	۰٫۱۱۴	۳	۰٫۱۱۴	۳	۰٫۱۱۴	۳	۰٫۱۱۴	۳	۰٫۰۳۸	۱	۰٫۱۱۴	۳	کمبود تخصیص منابع مالی مناسب برای حمایت از معلمان شرکت کننده در تیم‌های درس‌پژوهی
	۰٫۱۱۷	۳	۰٫۱۱۷	۳	۰٫۰۷۸	۲	۰٫۰۳۹	۱	۰٫۰۷۸	۲	۰٫۰۳۹	۱	۰٫۰۷۸	۲	۰٫۰۷۸	۲	۰٫۰۳۹	۱	۰٫۰۷۸	۲	۰٫۰۳۹	۱	۰٫۱۰۶	۴	۰٫۰۳۹	۱	۰٫۰۳۹	۱	۰٫۰۷۸	۲	کافی نبودن توانایی (علمی و پژوهشی) رابطان درس‌پژوهی در مدارس		
	۰٫۱۵۲	۴	۰٫۰۷۶	۲	۰٫۰۷۶	۲	۰٫۱۱۴	۳	۰٫۱۱۴	۳	۰٫۱۱۴	۳	۰٫۱۵۲	۴	۰٫۱۱۴	۳	۰٫۰۳۸	۱	۰٫۱۱۴	۳	۰٫۱۱۴	۳	۰٫۰۳۸	۱	۰٫۰۷۶	۲	۰٫۰۷۶	۲	۰٫۰۳۸	۱	۰٫۱۱۴	۳	کمبود مشاوران و راهنمایان متخصص در خصوص حضور و همراهی تیم‌های درس‌پژوهی
	۰٫۰۳۳	۱	۰٫۰۹۹	۳	۰٫۰۶۶	۲	۰٫۰۶۶	۲	۰٫۰۶۶	۲	۰٫۰۶۶	۲	۰٫۰۶۶	۲	۰٫۰۶۶	۲	۰٫۰۳۳	۱	۰٫۰۶۶	۲	۰٫۰۳۳	۱	۰٫۱۳۲	۴	۰٫۰۹۹	۳	۰٫۰۹۹	۳	۰٫۰۶۶	۲	۰٫۰۳۳	۱	

شناسایی الگوهای طراحی برای یک تدریس موفق	نمره نهایی	جداییت (۴-۱)	تعیین راهبردهای اصلی آموزشی بر مبنای نوع محتوا	نمره نهایی	جداییت (۴-۱)	پازاندیشی در رفتارهای آموزشی و مشارکت در تحول مستمر	نمره نهایی	جداییت (۴-۱)	بومی سازی برنامه درس پژوهی جهت استمرار توسط معلمان	نمره نهایی	جداییت (۴-۱)	شناسایی مسائل و مشکلات یادگیری دانش آموزان	نمره نهایی	جداییت (۴-۱)	پرورش چشم‌های مشاهده‌گر فعالیت‌های فراگیران	نمره نهایی	جداییت (۴-۱)	تبدیل مدرسه به سازمان یادگیرنده	نمره نهایی	جداییت (۴-۱)	ترویج تفکر سیستمی و تفکر انتقادی	نمره نهایی	جداییت (۴-۱)	خلق محیط‌های یادگیری معلمان	نمره نهایی	جداییت (۴-۱)	ارتقای فرهنگ مشارکت حرفه‌ای	نمره نهایی	جداییت (۴-۱)	ضرب اهمیت نسبی هر گروه از امتیاز (۱)	
	۰،۰۶۸	۲		۰،۱۳۶	۴		۰،۰۶۸	۲		۰،۰۶۸	۲		۰،۰۶۸	۲		۰،۰۶۸	۲		۰،۰۶۸	۲		۰،۱۰۲	۳		۰،۰۶۸	۳		۰،۱۰۲	۳		۰،۱۰۲
	۰،۰۹۶	۳	۰،۱۲۸	۴	۰،۰۶۴	۲	۰،۰۳۲	۱	۰،۰۹۶	۳	۰،۰۹۶	۳	۰،۰۹۶	۳	۰،۰۳۲	۱	۰،۰۶۴	۲	۰،۱۲۸	۴	۰،۰۳۲	۱	۰،۰۶۴	۲	۰،۱۲۸	۴	۰،۰۳۲	۱	۰،۰۳۲	۱	ناهماهنگی بین مدرسان در فرایند اجرایی با داوران در ارزیابی از فرایند آثار تیم‌های درس پژوهی
	۰،۱۲۹	۳	۰،۱۲۹	۳	۰،۱۷۲	۴	۰،۱۷۲	۴	۰،۱۷۲	۴	۰،۱۷۲	۴	۰،۱۷۲	۴	۰،۰۸۶	۲	۰،۰۸۶	۲	۰،۱۲۹	۳	۰،۰۸۶	۲	۰،۱۲۹	۳	۰،۱۲۹	۳	۰،۱۲۹	۳	۰،۰۴۳	۳	ضعف آگاهی معلمان از فرایند صحیح درس پژوهی
	۰،۱۴۰	۴	۰،۱۰۵	۳	۰،۰۳۵	۱	۰،۱۴۰	۴	۰،۱۰۵	۳	۰،۱۰۵	۳	۰،۱۰۵	۳	۰،۰۷۰	۲	۰،۱۴۰	۴	۰،۱۰۵	۳	۰،۰۳۵	۱	۰،۰۳۵	۱	۰،۰۳۵	۱	۰،۰۳۵	۱	۰،۰۳۵	۱	نبود سازوکار مشخص برای اطمینان از واقعی بودن یا نبودن درس پژوهی (تدریس بکر اعضای تیم)
	۰،۰۷۴	۲	۰،۰۷۴	۲	۰،۰۷۴	۲	۰،۱۱۱	۳	۰،۰۷۴	۲	۰،۰۳۷	۱	۰،۱۱۱	۳	۰،۰۳۷	۱	۰،۱۱۱	۳	۰،۰۷۴	۲	۰،۰۷۴	۲	۰،۰۷۴	۲	۰،۰۷۴	۲	۰،۰۷۴	۲	۰،۰۳۷	۱	عدم رعایت اخلاق حرفه‌ای گزارش نویسی و مقاله نویسی در ارجاع به منابع علمی
	۰،۱۱۷	۳	۰،۱۵۶	۴	۰،۱۱۷	۳	۰،۱۱۷	۳	۰،۰۳۹	۱	۰،۰۷۸	۲	۰،۱۱۷	۳	۰،۰۷۸	۲	۰،۱۱۷	۳	۰،۱۱۷	۳	۰،۰۷۸	۲	۰،۱۱۷	۳	۰،۱۵۶	۴	۰،۱۵۶	۴	۰،۰۳۹	۱	معطوف شدن هم و غم تیم به گزارش نویسی و مستندسازی و دور شدن از اصل درس پژوهی
	۵،۸۹۹		۵،۸۹۸		۴،۶۷۷		۵،۶۵۲		۵،۵۳۶		۵،۹۱۹		۴،۳۳۳		۵،۰۷۰		۵،۱۲۲		۵،۸۸۸		۲،۰۰۰										

ماتریس استراتژی برنامه‌ریزی کمی QSPM

نتایج ارزیابی میزان جذابیت هر استراتژی، براساس بالاترین امتیاز تا پایین‌ترین امتیاز، اولویت‌بندی شده و در جدول ۹ نشان داده شده است.

جدول ۹. معرفی اهداف استراتژیک بیشترین اولویت

اولویت بندی استراتژی ها مولفه های درس پژوهی	امتیاز	ترتیب اولویت
شناسایی الگوهای طراحی جهت یک تدریس موفق	۵,۸۹۸۵	اول
شناسایی انواع محتوای آموزشی بر مبنای اهداف آموزشی و تعیین راهبردهای اصلی آموزشی بر مبنای نوع محتوا	۵,۸۹۷۵	دوم
پرورش چشم‌هایی برای مشاهده فعالیت‌های فراگیران	۵,۷۱۹	سوم
بهبود مشارکت اعضای تیم و گسترش فرهنگ یادگیری مشارکی و ارتقای فرهنگ مشارکت حرفه‌ای	۵,۶۶۷۵	چهارم
بومی سازی برنامه درس پژوهی جهت استمرار توسط معلمان	۵,۶۵۱۵	پنجم
ترویج تفکر سیستمی و تفکر انتقادی، تمرکز بر فرایند یاددهی یادگیری	۵,۵۶۹۵	ششم
شناسایی مسائل و مشکلات یادگیری دانش آموزان	۵,۵۳۶	هفتم
خلق محیط و زمینه‌های یادگیری معلمان از ایده و دانش یکدیگر	۵,۱۲۲	هشتم
بازاندیشی در رفتارهای آموزشی توسط معلمان و مشارکت در تحول مستمر	۴,۶۹۶۵	نهم
تبدیل مدرسه به سازمان یادگیرنده	۴,۴۴۳	دهم

بحث و نتیجه‌گیری

مأموریت برنامه درس پژوهی در ارتقای مهارت حرفه‌ای معلمان در قالب چشم‌انداز (پاسخ پرسش اول) و تدوین استراتژی برنامه درس پژوهی برای ارتقای مهارت حرفه‌ای (پاسخ پرسش پنجم) دو گام نخستین در فرایند برنامه‌ریزی اقدام^۱ است. تدوین این دو، برای موفقیت هر گونه طرح یا ابتکار عمل در گروه‌های اجتماعی که براساس ارزش‌های مشترک جمع می‌شوند^۲، ضروری است.

۱. برنامه اقدام سند خردمندان‌های است که به ما کمک می‌کند آرزوهایمان را به واقعیت تبدیل کنیم. این برنامه روشی است که ما را از قطعیت و انسجام چشم‌انداز سازمان مطمئن می‌کند. یک برنامه اقدام خوب شامل مجموعه‌ای از گام‌های عملی یا تغییراتی است که برای سازمان در نظر گرفته می‌شود.

2. Community

برنامه درس پژوهی اهداف و مقاصد خود را در بیانیه‌های مأموریت و چشم‌انداز خلاصه می‌کند و در راهبردهای اساسی و استراتژیک خود، آنچه را برنامه درس پژوهی می‌خواهد در حال حاضر انجام دهد، مشخص می‌کند (پاسخ پرسش پنج).

در فرایند تعیین مأموریت برنامه حتی‌الامکان باید همه اعضای دبیرخانه‌ی درس پژوهی مشارکت کنند، زیرا افراد متخصص از مجرای مشارکت، خود را نسبت به برنامه متعهد می‌کنند. براساس توافق نظر متخصصان درس پژوهی انسجام و همیاری، استمرار کار، شناسایی نوع و نحوه تدریس انواع محتوای آموزشی، چشمان پرورش یافته برای رصد فعالیت‌های فراگیران و ایده‌گرفتن و ایده‌پردازی از تجارب دیگران به عنوان ۵ عامل اصلی برای تعیین مأموریت و چشم‌انداز درس پژوهی تعیین شد.

در فرایند شناسایی عوامل خارجی، ۱۲ مورد به‌عنوان فرصت‌های محیطی برنامه و ۱۰ مورد به‌عنوان تهدیدهای محیطی در اجرای برنامه شناسایی شده‌اند که به ترتیب امتیاز نهایی میزان اهمیت آن‌ها در اجرا عبارت است از:

فرصت‌ها

- در کلاس‌ها برای مشاهده فعالیت‌های فراگیران و معلم به روی دیگران باز می‌شود.
- برنامه درس پژوهی به بهبود فرایند تدریس معلمان کمک مؤثری می‌کند.
- به گسترش روحیه پژوهشگری در بین معلمان می‌انجامد.
- شناسایی مسائل مبتلا به توسط معلمان
- معلمان به نتایج و کاربرد درس پژوهی خود احساس تعلق می‌کنند.
- خودارزیابی معلمان در امور تدریس و محیط آموزشی و انتخاب وسایل آموزشی
- موجب ایجاد بینش علمی و گفت‌وگو آموزشی بین همکاران می‌شود.
- ارزیابی روش‌ها و راهکارها خویش و دیگران و بهره‌برداری از موارد مهم و ایده‌ها
- درک بهتری از عمل خود در موقعیت واقعی تدریس
- در جریان جدیدترین یافته‌های علمی مرتبط با موضوع قرار می‌گیرند.

- موجب رشد تفکر انتقادی و خلاق معلمان می شود.
- معلمان اطلاعات خود را به روز و در مقام سنجش قرار می دهند.

تهدیدها

- ناآشنایی با فرایند درس پژوهی
 - ناآشنایی کار و مشارکت در کارهای گروهی و تیمی
 - زمان بر بودن فرایند اجرای درس پژوهی
 - بازخورد نامناسب موفقیت تیم های درس پژوهی در سطح ادارات و استان
 - کاهش انگیزه تیم های درس پژوهی تازه کار در اثر کسب نتایج ضعیف
 - اطلاع ناکافی مسئولان و مدیران از آثار درس پژوهی در بهبود فرایند آموزشی
 - توجه ناکافی به انتشار یافته های درس پژوهی و کاربست آن
 - پشتیبانی نامناسب مادی و معنوی از شرکت کنندگان در طرح درس پژوهی
 - تراکم وظایف کارکنان اجرایی
 - قالبی و کلیشه ای بودن نگارش درس پژوهی و توجه به مستندات و نحوه نگارش
- در فرایند شناسایی عوامل داخلی، ۱۰ مورد به عنوان قوت های داخلی برنامه درس پژوهی و ۱۵ مورد به عنوان ضعف های داخلی تأثیرگذار در اجرای آن، شناسایی شده اند که به ترتیب امتیاز نهایی میزان اهمیت آنها عبارتند از:

قوت ها

- ایجاد انگیزه در معلمان به منظور یادگیری فنون و روش های پژوهشی
- تشویق معلمان در کاربرد وسایل آموزشی و روش های نوین تدریس
- افزایش توجه معلمان به مسائل آموزشی و پرورشی
- درگیری بهتر و مؤثر معلمان نسبت مسائل موجود
- باعث ایجاد گفتمان آموزشی در محیط کار
- افزایش مطالعه و به روز شدن اطلاعات معلمان

- تشویق معلمان در ارزیابی از خود در محیط آموزشی
- تقویت روحیه پرسشگری
- موجب افزایش مشارکت و روحیه انتقادی و استفاده از خرد جمعی بین همکاران
- استفاده از نتایج پژوهش‌های معلمان پژوهنده

ضعف‌ها

- نبود سازوکار مشخص برای اطمینان از واقعی بودن یا نبودن درس پژوهی (تدریس بکر اعضای تیم)
- ضعف آگاهی معلمان از فرایند صحیح درس پژوهی
- نبود سامانه الکترونیکی مناسب برای بازتاب آثار درس پژوهی و بخشنامه‌های مرتبط
- ضعف در انتشار نتایج آثار معلمان پژوهنده
- باعث ایجاد دیدگاهی فراتر از آموزش صرف در محیط آموزشی معلمان
- کافی نبودن شبکه اطلاع‌رسانی در آموزش و پرورش در این زمینه
- کافی نبودن توانایی (علمی و پژوهشی) رابطان درس پژوهی در مدارس
- رعایت نکردن اخلاق حرفه‌ای گزارش‌نویسی و مقاله‌نویسی در ارجاع به منابع علمی
- ناهماهنگی بین مدرسان در فرایند اجرایی با داوران در ارزیابی از فرایند آثار تیم‌های درس پژوهی
- کمبود مشاوران و راهنمایان متخصص در زمینه حضور و همراهی تیم‌های درس پژوهی
- نبود همکاری و حمایت مناسب مدیران مدارس در اجرای برنامه درس پژوهی
- موجب ایجاد فضای صمیمی برای مطرح کردن مشکلات تدریس و یادگیری بین همکاران
- کمبود تخصیص منابع مالی مناسب برای حمایت از معلمان شرکت‌کننده در تیم‌های درس پژوهی
- معطوف شدن هم و غم تیم به گزارش‌نویسی و مستندسازی و دور شدن از اصل درس پژوهی
- باعث ترغیب معلمان در توجه به مسائل اساسی در حوزه تعلیم و تربیت

نتایج شناسایی عبارت‌های عوامل داخلی و خارجی تأثیرگذار در اجرای برنامه درس پژوهی با پژوهش‌های خاکباز، فدایی و موسی‌پور (۱۳۸۷)، ساکی (۱۳۹۴)، زنگویی، مهدی‌زاده و ملکی عزیزآبادی (۱۳۹۴)، کشاورز لشکناری و همکاران (۱۳۹۴)، جعفری نوروزانی (۱۳۹۴)، سبحانی‌اصل، محمودی و بدری (۱۳۹۵)، گودالی (۱۳۹۵)، کلانتری خاندانی و فرخی (۱۳۹۵)، حسن‌پور (۱۳۹۶)، آبرون (۱۳۹۶)، رحیمی (۱۳۹۶) و امیرآبادی (۱۳۹۶)، نامداری پژمان و همکاران (۱۳۹۶)، سلیمانی و احمدی (۱۳۹۶)، مطهرنژاد (۱۳۹۷)، و رزمجویی، بزرگی‌نژاد و زارعی (۱۳۹۷) همسویی دارد.

در فرایند تدوین استراتژی‌های اصلی برای توسعه درس پژوهی، به نظر می‌رسد از مهم‌ترین راهبردهای اصلی برنامه درس پژوهی طبق اولویت‌بندی استراتژی‌ها موارد زیر است.

- به‌کارگیری شیوه‌های مختلف الگوهای طراحی آموزشی که بعضاً تداعی الگوهایی است که با اسناد بالادستی از جمله برنامه ملی درسی، همسو نیست؛
- طبقه‌بندی محتوای آموزشی بر مبنای اهداف آموزشی آن و طراحی الگوی آموزشی مناسب با نوع محتوا و اسناد بالادستی نظام تعلیم و تربیت کشور (بومی)
- نبود اهداف و الگوی خاص برای مشاهده‌گران تدریس در برنامه درس پژوهی
- تدوین راهکارهایی برای تداوم و توسعه کار تیمی بین اعضای تیم درس پژوهی
- بومی‌سازی نحوه انتخاب هدف پژوهی، الگوهای طراحی آموزشی متناسب با اسناد بالادستی نظام تعلیم و تربیت کشور و نیز تدوین گزارشات برای انتشار متناسب نیاز و علاقه مخاطبان.

اهمیت مسائل یادشده به‌قدری است که بی‌توجهی به آن می‌تواند علی‌رغم تلاش‌های فراوان مسئولان آموزش و پرورش در تداوم و فراگیرشدن اجرای برنامه درس پژوهی، زمینه زوال اعتماد تصمیم‌گیرندگان وزارت آموزش و پرورش نسبت به درستی و اثرگذاری درس پژوهی در رشد و ارتقای شایستگی‌های فردی و سازمانی و خلق بهره‌وری آموزشی شود. اکنون چالش‌ها و انتظارات متعدد و گاهی متناقضی بر سر راه تحقق استراتژی‌های برنامه درس پژوهی شکل گرفته است. به

همین سبب، در مقاله حاضر تلاش شد در چارچوب روش پژوهش آمیخته اکتشافی، ابتدا معیارهای مرتبط با هر یک از پرسش‌های پژوهش از طریق روش مصاحبه گروه‌های کانونی (انفرادی و گروهی) به‌درستی شناسایی شده، سپس، با به‌کارگیری روش‌های کمی دقت و اطمینان نتایج بررسی شد و یافته‌های اجرای برنامه‌ریزی استراتژیک در برنامه درس پژوهی در هر یک از مراحل پژوهش توضیح و تشریح شد. نتایج، ده اولویت استراتژی متناسب با موقعیت محافظه‌کارانه را نشان داد که براساس آن، اعضای دبیرخانه درس پژوهی و نمایندگان شش گروه تیم اجرایی مدیریت استراتژیک آموزشی با در نظر گرفتن نحوه آموزش برنامه درس پژوهی و شرایط اجرای آن در مدارس ابتدایی، پنج استراتژی اول تا پنجم را برای تدوین مدل مفهومی و روندی (اجرایی) انتخاب کردند. در پایان، پیشنهاد می‌شود متخصصان علوم تربیتی و دست‌اندرکاران آموزش و پرورش بر مبنای نتایج این بررسی، برای بومی‌سازی برنامه درس پژوهی اقدام به تدوین و اعتباریابی الگوی بومی با شرایط ساختاری و سازمانی آموزش و پرورش زنند تا با تداوم و فراگیر شدن این برنامه شاهد ارتقای سطح توانمندی معلمان و پیشرفت تحصیلی فراگیران باشیم.

با توجه به رویکرد پایین به بالای توسعه حرفه‌ای معلمان در برنامه درس پژوهی، پیشنهاد می‌شود با ایده از همین رویکرد، چشم‌انداز همه طرح‌ها و برنامه‌های توسعه حرفه‌ای در مقطع ابتدایی بر مبنای اهداف همان برنامه‌ها (مثل جلوه‌گاه اثراندیشه، جشنواره الگوهای برتر تدریس، جابر بن حیان، بازی و یادگیری، تکالیف مهارت‌محور، طرح خوانا و ...)، توسط مجریان آن که همان نیروهای صف، با سمت معلم و مدیر هستند، متناسب با توانمندی‌های و ذهنیت کل‌گرایانه و آرمان‌گرایانه نیروهای هر منطقه، برای هر دوره ۴ ساله تدوین و تصویب کنند.

پیشنهاد می‌شود متناسب با چشم‌انداز استخراج شده برای هر طرح و برنامه توسعه‌ای در مقطع ابتدایی مأموریت آن طرح و برنامه توسط نیروهای مجری، متناسب با توانمندی‌های خود تدوین و تصویب شود. تا در گام بعدی به ادغام طرح و برنامه‌های دارای مأموریت‌های مشابه پردازند. تا شاهد کاهش تعدد طرح و برنامه در مقطع ابتدایی باشیم، زیرا یکی از چالش‌های اساسی معلمان و مدیران مقطع ابتدایی تعداد زیاد طرح و برنامه‌هاست و با این راهکار می‌توان در راستای نگاهی کلی‌گرایانه برای اعتلای پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان، فعالیت‌های مجریان را هدفمند کرد.

با توجه به نقاط قوت و فرصت‌های موجود در درس پژوهی در استان قم، پیشنهاد می‌شود برای ارتقای مهارت حرفه‌ای معلمان، جلسات شواری معلمان به شکلی جدید و حداقل سه جلسه از کل جلسات را در طول سال تحصیلی به خود اختصاص دهد. این شکل جدید، به شیوه ایجاد جلسات هم‌اندیشی بین معلمان هم‌پایه در مدارس هم‌مسیر است تا حلقه‌های مطالعه و بررسی چالش‌ها به طور مستمر تداوم یابد و علاوه بر ایجاد شبکه زیست‌بوم از معلمان هم‌پایه چندین مدرسه هم‌مسیر، از ظرفیت مدیرمسیر و مدیران مدارس، برای ترغیب برای توسعه درس پژوهی می‌توان بهره برد. در همین راستا، نیز می‌توان در موقعیت فعلی برای ایجاد فرصتی برای تأمل و هم‌اندیشی معلمان هم‌پایه، در فضای شبکه آموزشی دانش‌آموزان (شاد)، جشنواره‌ای ترتیب کرد که چالش‌هایی در فرایند تدریس موضوعات آموزشی توسط وزارت متبوع طراحی شود تا معلمان به‌واسطه هم‌اندیشه، به پاسخگویی به آن بپردازند.

از سوی دیگر، با توجه به ضعف‌ها و چالش‌های اجرایی، پیشنهاد می‌شود برای سهولت کار نحوه گزارش‌نویسی پروژه درس پژوهی، تغییر یافته و گزارش نهایی محدود و فقط پاسخگویی چندین سوال اصلی باشد و پروژه‌های برگزیده توسط جلسات هم‌اندیشی معلمان هم‌پایه و بر مبنای ارائه گزارشات بعضاً شفاهی انتخاب شوند. این کار موجب اشتراک نتایج و درگیر شدن همکاران برای مشاهده‌گری و تأمل و ارزیابی پروژه‌ها می‌گردد.

با توجه به اولویت راهکارهای توسعه درس پژوهی برای ارتقای حرفه‌ای معلمان در استان قم، می‌توان نتیجه گرفت معلمان نیازمند یک نقشه راه عملیاتی هستند، تا به‌واسطه آن سکویی برای خلاقیت خود بسازند. بنابراین، برای ارتقای سریع‌تر و اثربخش‌تر معلمان، پیشنهاد می‌شود دوره‌های آموزشی روش‌های تدریس متناسب با انواع محتوا و ملاک‌های یک تدریس خوب و انتظارات از فعالیت معلم بر مبنای هدف و نوع محتوا برای همه آموزگاران برگزار شود.

منابع

- استیگر، جیمز، و هیبرت، جیمز (۱۳۹۵). شکاف آموزشی: بهترین ایده‌ها از معلمان جهان برای بهبود آموزش در کلاس درس. ترجمه محمدرضا سرکارآرانی و علیرضا مقدم، تهران: منادی تربیت.
- اعرابی، محمد (۱۳۹۱). *دستنامه برنامه‌ریزی استراتژیک*. تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی.
- امیرآبادی، طاهره (۱۳۹۶). تأثیر تشکیل حلقه‌های درس‌پژوهی بر صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دوره ابتدایی ناحیه ۴ آموزش و پرورش شهر شیراز. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رشته تحقیقات آموزشی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد مرودشت.
- آبرون، لیلیا (۱۳۹۶). بررسی میزان آگاهی، نگرش و کاربست معلمان دوره ابتدایی شهر کوار از درس‌پژوهی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رشته برنامه‌ریزی درسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد مرودشت.
- بازرگان هرندی، عباس (۱۳۸۷). روش تحقیق آمیخته: رویکردی برتر برای مطالعات مدیریت. *دانش مدیریت*، ۲۱(۸۱)، ۳۶-۱۹.
- جعفری نوروژانی، سودابه (۱۳۹۴). تأثیر فرایند مستمر پرورش حرفه‌ای معلمان از طریق درس‌پژوهی بر عملکرد حل مسئله ریاضی دانش‌آموزان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رشته آموزش ریاضی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد مرودشت.
- حبیب زاده، عباس (۱۳۹۷). *راهنمای عملی درس پژوهی*. قم: دانشگاه قم.
- حسن‌پور، فاطمه (۱۳۹۶). بررسی نقاط ضعف و قوت درس‌پژوهی از منظر معلمان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رشته برنامه‌ریزی درسی، دانشگاه الزهراء.
- حسینی، زینب، ایزدی، صمد، و علیزاده ثانی، محسن (۱۳۹۷). تحلیل محیط درونی و بیرونی حوزه آموزش دانشگاه مازندران براساس برنامه‌ریزی راهبردی. *مطالعات برنامه‌ریزی آموزشی*، ۷(۲۴)، ۹۷-۱۱۴.
- خاکباز، عظیمه‌سادات، فدایی، محمدرضا، و موسی‌پور، نعمت‌الله (۱۳۸۷). تأثیر درس‌پژوهی بر توسعه حرفه‌های معلمان ریاضی. *تعلیم و تربیت*، ۹۴، ۱۴۷-۱۲۳.

- دیمه‌ور، محمد، صادق‌پور، صادق، شکوهی، مرتضی، خسروی، عباس، و موسوی، سیدحسین (۱۳۹۵). *راهنمای گام به گام درس پژوهی*. تهران: منادی تربیت.
- دیوید، فرد آر. (۱۳۹۸). *مدیریت استراتژیک*. ترجمه علی پارسیان و سیدمحمد اعرابی، تهران: انتشارات دفتر پژوهش‌های فرهنگی.
- رحیمی، سارا (۱۳۹۶). *ارزیابی طرح درس پژوهی در استان کردستان با رویکردی تلفیقی*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی گروه علوم تربیتی، دانشگاه کردستان.
- رزمجویی، پروین، بزرگی‌نژاد، خدیجه، و زارعی، رضا (۱۳۹۷). *تأثیر تدریس درس پژوهی بر توسعه حرفه‌ای و تفکر انتقادی آموزگاران*. توسعه حرفه‌ای معلم، ۲(۳)، ۳۵-۵۸.
- زنگویی، اسدالله، مهدی‌زاده، ایرج، و ملکی عزیزآبادی، اولیا (۱۳۹۴). *نقش درس پژوهی در خلاقیت و توسعه حرفه‌ای معلمان ابتدایی شهرستان بیرجند همایش ملی آموزش ابتدایی*. بیرجند: اداره ل آموزش و پرورش استان خراسان جنوبی، دانشگاه بیرجند، انجمن مطالعات برنامه درسی ایران.
- ساکي، رضا (۱۳۹۴). *درس پژوهی*. دانشنامه ایرانی برنامه درسی.
- سبحانی اصل، راضیه و محمودی، فیروز، و بدری، رحیم (۱۳۹۵). *بررسی تجارب آموزگاران ناحیه ۵ تبریز از درس پژوهشی (یک مطالعه پدیدارشناسانه)*. راهبردهای آموزش در علوم پزشکی، ۳(۱۱)، ۱۱-۱۹.
- سلیمانی، اسماعیل، و احمدی، حسن (۱۳۹۶). *شناسایی موانع موجود برای اجرای درس پژوهی: مطالعه موردی مدارس ابتدایی آموزش و پرورش شهر اردبیل (پژوهش آمیخته)*. تدریس پژوهی، ۵(۱)، ۸۶-۶۵.
- سنت جان، کارون، و هریسون، جفری (۱۳۸۷). *مدیریت استراتژیک*. ترجمه بهروز قاسمی، تهران: آبتین.
- شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۳۹۰). *سند تحول بنیادین آموزش و پرورش*. تهران: دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی.
- کریمی، جعفر، و محبوب‌فر، محمدرضا (۱۳۹۱). *تکنیک‌ها و مدل‌های برنامه‌ریزی تدریس*. تهران: ارکان نشر.

- کشاورز لشکناری، روح اله، محمودی، علی، خدایاری، رؤیا، ردایی، فاطمه، ایمان دخت، نازینا، الیاسی، ماریا، و کوهستان نجفی، زین العابدین (۱۳۹۴). بررسی دو تدریس عملی به شیوه درس پژوهی. دومین کنفرانس بین المللی پژوهش در علوم و تکنولوژی، ترکیه - استانبول، مؤسسه سرآمد همایش کارین.
- کلانتری خاندانی، عزت اله، و فرخی، محمدحسن (۱۳۹۵). گنگاهی به توسعه حرفه ای معلمان فکور و تبیین درس پژوهی و فعالیت یادگیری. تربیت معلم فکور، ۳(۲)، ۷۳-۹۶.
- گودالی، هانیه (۱۳۹۵). بررسی رابطه بین درس پژوهی با توسعه حرفه ای معلمان ابتدایی. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه کاشان.
- مطهرنژاد، عصمت (۱۳۹۷). درس پژوهی، سنجشی عملکرد محور از اثربخشی معلمان. انجمن های علمی، بندرعباس: انجمن مطالعات برنامه درسی ایران شعبه هرمزگان.
- مکیون، شرلی (۱۳۷۴). برنامه ریزی استراتژیک در آموزش و پرورش. ترجمه محمدحسین یارمحمدیان و سارا پاکاریان، تهران: ققنوس.
- ملایی، اسماعیل (۱۳۹۳). بررسی برنامه معلم پژوهنده با توجه به الگوی سویت از نظر معلمان و کارگزاران آموزشی. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد ساوه.
- موحدی، محمد مهدی، ایوبی، محمدحسین، و حسینی، علی محمد (۱۳۹۱). استفاده از QSPM در تجزیه و تحلیل SWOT به عنوان ابزاری برای برنامه ریزی استراتژیک. مدیریت، ۲(۱۱)، ۲۳-۳۲.
- موسی پور، نعمت الله (۱۳۹۱). رویکردهای حاکم بر تغییر در نظام آموزش و برنامه درسی ایران از رویکرد مهندسی تا رویکرد فرهنگی. راهبرد فرهنگ، ۵(۱۷-۱۸)، ۲۴۳-۲۷۵.
- نامداری پژمان، مهدی، قربانیان، پروین، قنبری، سیروس، و بصیری، ایرج (۱۳۹۶). اثربخشی برنامه درس پژوهی بر مهارت های حرفه ای معلمان شاغل در آموزش و پرورش استثنایی استان همدان. رویکردهای نوین آموزشی، ۲۵(۲)، ۴۶-۷۴.
- ورزشکار، احمد، و هادی ورزشکار (۱۳۹۷). برنامه ریزی استراتژیک پیشرفته. تهران: مرکز مطالعات مدیریت.

- Asanuma, S. (2011). The contemporary teacher education curricula in Japan. Their issues and prospect. *Paper presented in ICSEA's 10th annual conference*, Tehran, Shaheed Rajaee University.
- Bendor, J., Jason, B., & Jason, F. (2007). *An education strategy to promote opportunity, prosperity, and growth. hamilton*. the hamilton project Strategy Paper. Retrieved from [http://amoniri.ir/downloads/an Education Strategy](http://amoniri.ir/downloads/an%20Education%20Strategy).
- Chandan, J. (1997). *Management concepts and strategies*. Vikas: Publication House.
- Coenders, F., & Verhoef, N. (2019). Lesson Study: Professional development (PD) for beginning and experienced teachers. *professional. DeveloPment in Education*, 45(2), 217-230.
- Gorman, J., Mark, J., & Nikula, J. (2010). *Lesson study in practice*. A mathematics staff development course. Portsmouth. Heinemann.
- Gurel, E., & Tat, M. (2017). SWOT analysis: A theoretical review. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi. International Social Research*, 10(51), 994-1017.
- Joseph, P. B. (2000). *Cultures of curriculum*. London: Lawrence Erlbaum Associates Publisher.
- Lewis, C., Perry, R., & Murata, A. (2006). "How should research contribute to instructional improvement? The case of lesson study. *Educational Researcher* 35(3), 3-14.
- Nokes-Malach, T. J., Richey, J. E., & Gadgil, S. (2015). When is it better to learn together? Insights from research on collaborative learning. *Educational Psychology Review*, 27(4), 645-656.
- Robinson, N., & Leikin, R. (2011). One teacher, two lessons, The lesson study process. *Science and Mathematics Education*, 10, 139-161.